

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет фізичної культури, спорту та реабілітації
кафедра спорту та фітнесу**

**ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ ТА ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ НА
РОЗВИТОК ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ СУЧАСНОСТІ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент 6 курсу 201м групи
спеціальності 017

«Фізична культура і спорт»

Ковтун Олександр Олександрович

Керівник: доктор пед. наук, доц.

Цибанюк О.О.

Рецензент: канд. наук з фіз. вих. та
спорту, доц. Галан Я.П.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №_

від « 4 » листопада 2025 р.

зав. кафедри проф. Гакман А. В.

АНОТАЦІЯ

Ковтун О. О. Вплив політичних подій та військових конфліктів на розвиток олімпійського руху сучасності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт». – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича МОН України, Чернівці, 2025.

У магістерській роботі досліджено механізми та еволюцію політичного впливу на міжнародний олімпійський рух. Актуальність зумовлена кризою ідеалів олімпізму та використанням спорту як інструменту геополітики. Метою є аналіз форм взаємодії політики та спорту від генезису руху до сучасності. У роботі використано комплекс методів, зокрема контент-аналіз документів МОК, метод кейс-стаді (аналіз бойкотів, «sportswashing», реакції на військові конфлікти) та якісне експертне опитування (n=16). У результаті проаналізовано еволюцію політизації: від інструменталізації (Берлін 1936 р.) та політичних бойкотів (1980-1984 рр.) до сучасних викликів «гігантизму» та «sportswashing» (Сочі 2014 р., Пекін 2022 р.). Доведено, що гасло «спорт поза політикою» сприймається експертами як міф та маніпулятивна «ширма». Визначено, що олімпійський рух перебуває в точці біфуркації, намагаючись адаптуватися до нових геополітичних реалій через реформи «Agenda 2020».

Ключові слова: олімпійський рух, політика, геополітика, «м'яка сила», «sportswashing», МОК, П'єр де Кубертен, Agenda 2020, політичний нейтралітет.

ABSTRACT

Kovtun O. O. The Impact of political events and military conflicts on the development of the modern olympic movement. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Qualification work of the second (master's) level of higher education in specialty 017 «Physical culture and sport». – Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi, 2025.

This qualification work examines the mechanisms and evolution of political influence on the international Olympic movement. Its relevance is driven by the crisis of Olympic ideals and the use of sport as a tool of geopolitics. The aim is to analyze the forms of interaction between politics and sport from the movement's genesis to the present day. The work employs a complex of methods, including content analysis of IOC documents, the case study method (analysis of boycotts, «sportswashing», reactions to military conflicts), and a qualitative expert survey (n=16). As a result, the evolution of politicization was analyzed: from instrumentalization (Berlin 1936) and political boycotts (1980-1984) to the modern challenges of «gigantism» and «sportswashing» (Sochi 2014, Beijing 2022). It is proven that the slogan «sport beyond politics» is perceived by experts as a myth and a manipulative «smokescreen». It was determined that the Olympic movement is at a bifurcation point, attempting to adapt to new geopolitical realities through the «Agenda 2020» reforms.

Keywords: Olympic movement, politics, geopolitics, «soft power», «sportswashing», IOC, Pierre de Coubertin, Agenda 2020, political neutrality.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ І ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ.....	8
1.1 Генезис і еволюція олімпійського руху: від П'єра де Кубертена до сучасності.....	8
1.2 Теоретичні основи взаємодії спорту і політики в контексті олімпійського руху.....	17
1.3 Методологія дослідження політичного впливу на міжнародні спортивні події.....	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ...	25
2.1. Методи дослідження.....	25
2.2. Організація дослідження.....	30
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ НА ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	32
3.1. Систематичний аналіз (контент-аналіз) політизації олімпійського руху (2014-2024 рр.).....	32
3.2. Оцінка політичного впливу стейкхолдерами: аналіз результатів експертного опитування.....	42
3.3 Перспективи розвитку олімпійського руху в умовах сучасних геополітичних викликів.....	48
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність. Олімпійський рух – це не лише система міжнародних спортивних змагань, а й потужний соціокультурний феномен який поєднує понад 200 національних олімпійських комітетів, покликаних сприяти миру, взаєморозумінню та співпраці між народами. Принципи олімпізму, закладені П'єром де Кубертенем, базуються на ідеї аполітичності, рівності та недискримінації спортсменів незалежно від національності, раси чи політичних поглядів. Однак упродовж XX–XXI ст. політичні події та військові конфлікти неодноразово порушували ці принципи, перетворюючи Олімпійські ігри на арену геополітичних протистоянь.

Яскравими історичними прикладами є бойкотування Ігор 1980 р. (понад 60 країн) на знак протесту проти вторгнення СРСР до Афганістану джерело та відповідний бойкот Ігор 1984 р. в Лос-Анджелесі країнами Варшавського договору. Політичні протистояння призводили також до відсторонення держав від участі в Іграх – наприклад, Південна Африка була виключена з Олімпіад через політику апартеїду на період з 1964 по 1992 рр., інші численні дипломатичні демарші – все це засвідчує, що спорт і політика нерозривно переплітаються навіть у таких глобальних подіях, як Олімпійські ігри [2, с. 72-76].

У XXI столітті цей виклик набув нової актуальності. Збройна агресія Російської Федерації проти України, що триває з 2014 року та особливо загострилася після повномасштабного вторгнення у 2022 році, змусила Міжнародний олімпійський комітет (МОК) переглянути свої підходи до участі спортсменів країн-агресорів. Відсторонення російських і білоруських спортсменів від міжнародних змагань, а згодом їх допуск під нейтральним статусом, викликали численні дискусії серед країн-учасниць і громадськості [2].

Водночас, згідно з останніми дослідженнями World Players Association, здійсненими у 2023 р., понад 62% міжнародних спортивних федерацій

вважають політичні виклики та геополітичну нестабільність серйозною загрозою для майбутнього глобальних спортивних подій.

Олімпійські ігри в Парижі 2024 року стали своєрідним тестом для МОК щодо здатності забезпечити баланс між олімпійськими принципами і міжнародними санкціями. А ухвалені у 2025 році рекомендації МОК щодо участі нейтральних спортсменів, посилення вимог до дотримання олімпійської хартії та оновлення правил поведінки на іграх формують нові орієнтири для олімпійського руху в умовах геополітичної нестабільності.

Таким чином, актуальність теми обумовлена поглибленням впливу геополітичних конфліктів на міжнародні спортивні події; суперечливістю сучасних підходів МОК до нейтралітету та прав спортсменів; потребою наукового обґрунтування шляхів мінімізації політичного впливу на олімпійський рух і збереження його базових цінностей у нових глобальних реаліях. Комплексне дослідження цієї проблеми є важливим не лише для теорії спорту, а й для сфери міжнародних відносин, права, соціології й культурології.

Об'єкт дослідження – олімпійський рух як частина міжнародної спортивної системи

Предмет дослідження – вплив політичних подій і військових конфліктів на розвиток олімпійського руху

Мета дослідження – комплексно проаналізувати та систематизувати механізми, форми та еволюцію політичного впливу на міжнародний олімпійський рух та на основі аналізу сучасних геополітичних викликів визначити перспективи його подальшої трансформації.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати історичні та сучасні приклади політичного впливу на участь країн і спортсменів у Олімпіадах;
- на основі контент-аналізу документів та методу кейс-стаді проаналізувати сучасні механізми політичного впливу (2014-2024 рр.) та інституційну реакцію МОК на військові конфлікти;

- виявити та узагальнити сприйняття політичного впливу стейкхолдерами (спортсменами, функціонерами, експертами) на основі аналізу результатів проведеного експертного опитування;

- обґрунтувати перспективи розвитку та шляхи реформування олімпійського руху в умовах сучасних геополітичних викликів.

Для досягнення мети дослідження застосовуються наступні методи:

- контент-аналіз: систематичний аналіз офіційних документів, заяв, медіа-матеріалів та публікацій, пов'язаних з міжнародними спортивними подіями та політичними реакціями на них.

- кейс-стаді (Case Study): детальний аналіз конкретних випадків, таких як бойкоти Олімпійських ігор, використання спортивних подій для політичної пропаганди, вплив військових конфліктів на участь спортсменів.

- порівняльний аналіз: зіставлення різних міжнародних спортивних подій з метою виявлення спільних тенденцій та відмінностей у політичному впливі.

- опитування: збір якісних даних від експертів, спортсменів, організаторів та інших стейкхолдерів для глибшого розуміння впливу політики на спорт.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел – 51 найменування. Загальний обсяг – 66 сторінки, з них 53 основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ І ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

1.1. Генезис і еволюція олімпійського руху: від П'єра де Кубертена до сучасності

Генезис сучасного олімпійського руху, що став одним із найвизначніших соціокультурних феноменів XX-XXI століть, нерозривно пов'язаний з ідеями та надзвичайною енергією французького аристократа, історика та педагога барона П'єра де Кубертена. Його філософія, часто інкапсульована в термін «олімпізм», являла собою синкретизм гуманістичних ідеалів, захоплення античною грецькою культурою (зокрема, ідеалом калокагатії – гармонії тіла та духу) та прагматичного бажання реформувати французьку освітню систему.

Діяльність П'єра де Кубертена, яка увінчалася створенням Міжнародного олімпійського комітету в 1894 р., не була раптовим осяянням однієї людини. Вона стала блискучим синкретизмом кількох потужних ідей, що вже циркулювали в європейському інтелектуальному просторі XIX століття. Кубертен виступив не стільки «винахідником», скільки геніальним каталізатором та інституціоналізатором, який зумів поєднати розрізнені національні ініціативи в єдиний, життєздатний міжнародний проект.

Двома ключовими джерелами, що живили його бачення, були грецький національний романтизм та британська освітня реформа. Розглянемо кожне з них.

Для Кубертена відродження Ігор було неможливим без символічного повернення до грецького коріння. І в цьому він не був першим. Ключовою фігурою тут є Евангелос Запас, багатий грецький філантроп румунського походження. Після здобуття Грецією незалежності, в країні панував дух філеллізму – романтичного захоплення власною античною спадщиною.

Запас прагнув використати цю спадщину для легітимації та модернізації молодої грецької держави.

На власні кошти він ініціював проведення «Олімпійських ігор» (Ολύμπια) в Афінах Ці події, що відбулися у 1859, 1870 та 1875 рр., мали принципові відмінності від майбутньої моделі Кубертена. Це були суто грецькі змагання, спрямовані на зміцнення національної ідентичності, тобто мали національний характер. Вони поєднували атлетичні змагання з виставками досягнень у галузі сільського господарства, промисловості та мистецтва, нагадуючи радше сучасні «Експо» [17].

Попри комерційний та національний фокус, внесок Запаса був колосальним. По-перше, він відродив саму ідею проведення Олімпіади як реального, а не суто міфологічного заходу. По-друге, що ще важливіше, на його кошти було розпочато реконструкцію Панатінайського стадіону – античної мармурової арени. Саме цей стадіон, зрештою добудований до 1896 р., прийняв перші Олімпійські ігри сучасності за моделлю Кубертена, забезпечивши прямий матеріальний та символічний зв'язок з античністю [14].

Для Кубертена досвід Запаса був доказом того, що відродження Ігор є практично можливим, хоча французький барон прагнув надати їм виключно інтернаціонального та освітнього, а не комерційно-виставкового характеру.

Якщо Греція дала Кубертену історичне натхнення, то Велика Британія дала йому педагогічну модель та філософське обґрунтування. Основним прагматичним мотивом Кубертена була реформа французької освіти. Він вважав, що поразка Франції у Франко-пруській війні (1870–1871 рр.) була спричинена не лише військовою, але й моральною слабкістю французької молоді, вихованої в «розніженій» ліцейській системі. У пошуках альтернативи він звернувся до досвіду британських приватних шкіл (public schools) [7].

Кубертен був у захваті від освітньої філософії, розробленої Томасом Арнольдом, директором школи Регбі. Ця концепція «м'язове християнство»

(muscular christianity) стверджувала, що спорт і фізична активність є не просто розвагою, а невід'ємною частиною морального та духовного виховання джентльмена [36].

Ігри (особливо командні, як регбі та крикет) розглядалися як «лабораторія характеру». Вони мали виховувати ключові чесноти чесну гру (fair play), лідерство, дисципліну, здатність підкорятися правилам, мужність та вміння працювати в команді.

Це була ідеологія, що готувала молодих чоловіків до управління Британською імперією. Кубертен прагнув адаптувати цю модель для виховання сильних, вольових громадян для Третьої Французької республіки.

Олімпійські ігри у Венлоку (Wenlock Olympian Games). Під час своїх подорожей Англією у 1890 році Кубертен відвідав маленьке містечко Мач-Венлок. Там він зустрівся з доктором В. П. Бруксом – ще одним ентузіастом античності, який з 1850 року організовував місцеві «Олімпійські ігри» [39, с. 62-63].

На відміну від масштабних, але дещо хаотичних ігор Заппаса, ігри у Венлоку були камерним, проте добре організованим святом, що поєднувало спорт (легка атлетика, футбол, крикет) із ритуалами та церемоніалом (паради, вручення медалей, читання од).

Цей досвід справив на Кубертена величезне враження. Він побачив, як антична ідея може бути втілена в сучасній, живій формі. Саме Брукс, який і сам мріяв про міжнародне відродження Ігор, безпосередньо надихнув Кубертена перевести його власні ідеї з площини освітньої реформи в площину міжнародного спортивного руху [25].

Таким чином, у голові П'єра де Кубертена відбувся унікальний синтез: він взяв британську освітню модель «спорту для виховання характеру», позбавив її суто англійського та релігійного забарвлення, надав їй міжнародного виміру та обернув у величну античну форму, прецедент якої вже був створений у Греції.

Кубертен геніально поєднав ці розрізнені елементи в єдину інтернаціональну концепцію. Він прагнув використати спорт як універсальну мову для подолання національних антагонізмів та зміцнення миру.

Ключовою подією став установчий конгрес у Сорбонні (Париж) 23 червня 1894 р. Саме тут було ухвалено два фундаментальних рішення:

- заснування Міжнародного олімпійського комітету (МОК) як наднаціонального органу, що опікуватиметься рухом;
- проведення перших Олімпійських ігор сучасності в Афінах у 1896 р., що символізувало зв'язок із античною спадщиною [15].

Ранній олімпізм (кінець XIX – початок XX ст.) базувався на двох стовпах: інтернаціоналізмі та аматорстві. Принцип аматорства, який формально забороняв участь атлетам, що отримували гроші за спорт, мав глибоке соціальне підґрунтя: він фактично відсікав представників робітничого класу, для яких тренування без фінансової підтримки було неможливим, роблячи ранні Ігри прерогативою вищих класів.

Історія олімпійського руху – це історія його постійної адаптації, що часто супроводжувалася болісними компромісами між задекларованими ідеалами Кубертена та геополітичними, економічними і соціальними реаліями. Науковці та дослідники олімпійського руху розділяють її на 4 основні періоди (див. Рис. 1.1.)

Період становлення та інструменталізації (1900-1930-і рр.) визначався двома паралельними процесами: боротьбою за становлення та ранньою інструменталізацією.

Перші ігри страждали від організаційних проблем. Так, Ігри в Парижі 1900 р. та Сент-Луїсі 1904 р. були фактично «розчинені» у програмах Всесвітніх виставок, тривали місяцями і не мали чіткої ідентичності. Ганебною сторінкою стали «Антропологічні дні» – змагання для представників «нецивілізованих» народів, які слугували демонстрацією расових теорій того часу. Ігри 1916 р. були скасовані через Першу світову війну.

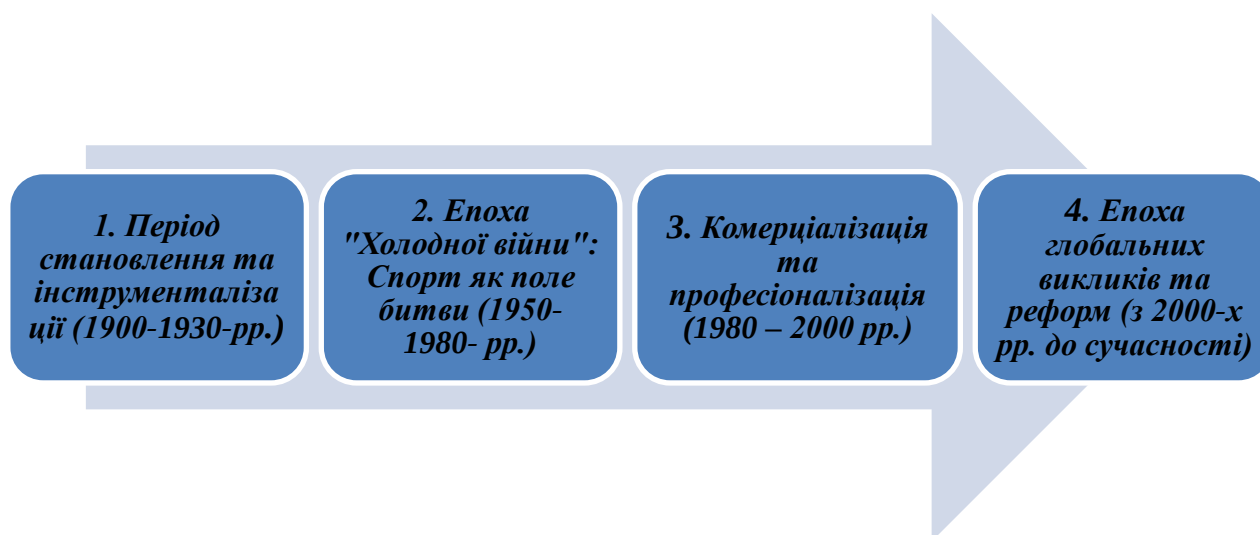

Рис.1.1 Періодизація історії сучасного олімпізму

Ідеали Кубертена про мир швидко зіткнулися з реальністю. Ігри майже одразу стали майданчиком для демонстрації національної величі та переваги. Апогеем цього процесу стали Олімпійські ігри 1936 р. в Берліні – перший в історії тотальний приклад використання ігор як інструменту державної пропаганди. Нацистський режим використав Олімпіаду для легітимізації своєї ідеології та демонстрації «відродженої» Німеччини світові. Естетика Ігор (наприклад, фільм «Олімпія» Лені Ріфеншталь) та запровадження естафети олімпійського вогню (яка, всупереч поширеній думці, була саме інновацією Берліна 1936 р.) були спрямовані на прославлення режиму. Тріумф афроамериканського атлета Дж. Оуенса став символічним ляпасом расовій ідеології Гітлера.

Період 1950-1980 рр. визначається як епоха «Холодної війни», а спорт як поле битви. Післявоєнний біполярний світ перетворив олімпійську арену на один із головних фронтів ідеологічного протистояння між СРСР та США. Кожна медаль (особливо у загальному заліку) розглядалася як доказ переваги соціалістичної чи капіталістичної системи.

Цей період увійшов в історію не лише спортивними рекордами, але й політичними кризами. Так, Ігри в Мельбурні 1956 р. бойкотували Нідерланди, Іспанія, Швейцарія через brutальне придушення Радянським Союзом

Угорської революції. Апогеем напруги став «матч у басейні» (Blood in the Water) – над жорстокий поєдинок між ватерполістами СРСР та Угорщини.

Трагедія на Олімпійських іграх у Мюнхені 1972 р. стала одним із найпохмуріших моментів в історії олімпійського руху та точкою неповернення, яка назавжди змінила характер проведення Ігор.

Західна Німеччина (ФРН) свідомо прагнула, щоб Олімпіада 1972 р. стала повною протилежністю Іграм 1936 р. в нацистському Берліні. Девізом Мюнхена стали «Безтурботні ігри» (die Heiteren Spiele).

Провідною концепцією стала відкритість та прозорість архітектури Олімпійського парку. Заходи безпеки були навмисно мінімальними, розслабленими та майже невидимими. Охоронці носили цивільний одяг або яскраву блакитну форму, були переважно беззбройними і мали інструкції бути скоріше «помічниками», ніж силовиками. Олімпійське селище не було фортецею; атлети могли вільно приходити й уходити, а огорожа була номінальною. Саме ця відкритість створила ідеальні умови для катастрофи.

Рано вранці 5 вересня 1972 року вісім членів палестинської терористичної організації «Чорний вересень», переодягнені у спортивні костюми, легко перелізли через огорожу Олімпійського селища й увірвалися до квартири ізраїльської делегації в будинку 31 по Конноліштрассе. Вони негайно вбили двох ізраїльтян, які чинили опір, і взяли в заручники дев'ятьох інших (спортсменів, тренерів та суддів).

«Чорний вересень» вимагав звільнення понад 200 палестинських в'язнів, утримуваних в Ізраїлі, та кількох терористів з німецьких в'язниць.

Німецька влада, не маючи досвіду в антитерористичних операціях та не маючи спеціалізованих підрозділів (наприклад, GSG 9 був створений після цієї трагедії), діяла хаотично. Ізраїль категорично відмовився вести переговори, дотримуючись своєї політики «не поступатися терористам».

Спроба штурму в Олімпійському селищі провалилася, оскільки терористи бачили поліцейських на дахах у прямому ефірі по телебаченню. Терористів та заручників перевезли на військовий аеродром

Фюрстенфельдбрук, де німецькі снайпери мали їх ліквідувати. Операція була жахливо спланована, адже снайперів було замало, у них не було нічного бачення, і вони не знали точної кількості терористів. У підсумку загинули 11 ізраїльських членів делегації, один німецький поліцейський та п'ятеро терористів [30].

Трагедія в Мюнхені мала два фундаментальні, незворотні наслідки, а саме:

1. Руйнування міфу про «Олімпійське перемир'я». Стародавній грецький ідеал Екехейрії (священного перемир'я на час Ігор) та ідеал Кубертена про спорт як «аполітичний» простір миру були буквально розстріляні на аеродромі. Мюнхен 1972 р. брутально довів, що Олімпійські ігри не є захищеною «бульбашкою». Навпаки, вони є ідеальною мішенню та найпотужнішою у світі медіа-платформою для політичного тероризму, здатною миттєво привернути увагу мільярдів до будь-якого конфлікту.

2. Початок ери гіпербезпеки. Ігри назавжди втратили свою «безтурботність». Починаючи з наступних ігор, безпека стала пріоритетом номер один і однією з найбільших статей витрат олімпійського бюджету.

Олімпійський рух опинився на межі розколу через серію бойкотів:

- 29 африканських країн відмовились від участі в іграх у Монреаль 1976 р. на знак протесту проти відмови МОК усунути Нову Зеландію, чия команда з регбі провела турне в ПАР часів апартеїду;
- понад 60 країн на чолі зі США бойкотували ігри в Москві 1980 р. як відповідь на вторгнення СРСР в Афганістан;
- дзеркальний бойкот з боку СРСР та країн соціалістичного блоку відбувся у Лос-Анджелес 1984 р.

Наступним виокремлено період комерціалізації та професіоналізації (1980-і – 2000-і рр.). Бойкоти 1980-х поставили олімпійський рух на межу фінансового колапсу. Його порятунок та подальшу трансформацію пов'язують з діяльністю президента МОК Х. А. Самаранча.

Ігри Лос-Анджелеса 1984 р., організовані П. Юберротом, стали революційними – вперше була застосована модель приватного фінансування (майже без державних коштів) та агресивного корпоративного спонсорства («Офіційний спонсор», «Офіційний гамбургер» тощо). Ігри принесли прибуток у 233 мільйони доларів [28].

Це започаткувало еру комерціалізації. МОК створив програму TOP (The Olympic Programme), яка надавала ексклюзивні глобальні маркетингові права вузькому колу топ-спонсорів (як-от Coca-Cola, Visa, Samsung). Телевізійні права стали продаватися за мільярди доларів [10].

Паралельно відбувся остаточний відхід від ідеалів аматорства Кубертена. Апофеозом професіоналізації стала участь «Dream Team» – збірної США з баскетболу, що складалася із зірок НБА (Майкл Джордан, Меджик Джонсон), на Іграх у Барселоні 1992 р. Це перетворило Олімпіаду на найпрестижніше змагання для всіх, а не лише для «любителів» [24].

Період з 2000-х рр. до тепер став епохою глобальних викликів та реформ. Вступивши у XXI століття як мега-успішний глобальний бренд, олімпійський рух зіткнувся з новими екзистенційними викликами:

допінгові кризи. Систематичне вживання допінгу (скандал навколо лабораторії BALCO у США, дискваліфікація М. Джонс) досягло апогею у державній допінговій програмі Росії, викритій після Олімпіади в Сочі 2014 р. Це підірвало довіру до чистоти змагань.

«гігантизм» та економічний тягар. Вартість проведення Ігор вийшла з-під контролю. Пекін 2008 (близько \$44 млрд) та Сочі 2014 (понад \$50 млрд) встановили рекорди витрат. Водночас спадок Ігор часто виявлявся трагічним – покинуті та занепадаючі об'єкти в Афінах та Ріо стали символами марнотратства, відлякуючи потенційних кандидатів з демократичних країн.

корупція. Процес вибору міст-господарів був затьмарений корупційними скандалами, найгучнішим з яких став скандал у Солт-Лейк-Сіті (2002 р.), де виявилися факти підкупу членів МОК.

Відповіддю на ці кризи стала програма реформ «Agenda 2020» (та її продовження «Agenda 2020+5»), ініційована нинішнім президентом МОК Т. Бахом. Її ключовими цілями стали

- сталий розвиток, зокрема зниження вартості Олімпійських ігор, максимальне використання існуючих та тимчасових споруд, що було трансформовано Парижі 2024 р.;
- залучення молоді – включення нових «міських» видів спорту (скейтбординг, серфінг, спортивне скелелазіння), що популярні серед молоді, але далекі від традиційного олімпізму.
- гнучкість – відхід від жорсткого конкурсу міст до «діалогу» з потенційними господарями.

Таким чином, генезис олімпійського руху тісно пов'язаний з ідеалістичним та гуманістичним баченням П'єра де Кубертена, який прагнув використати спорт як засіб досягнення миру та гармонійного розвитку людини. Проте його понад столітня еволюція демонструє складну діалектику між цими ідеалами та низкою прагматичних викликів. Рух пройшов шлях від елітарного аматорського заходу до арени політичної пропаганди (Берлін, 1936 р.), поля ідеологічної битви (часи «Холодної війни») та, зрештою, до одного з найпотужніших комерційних продуктів у світі (починаючи з Лос-Анджелеса 1984 р.).

Сучасний олімпізм у рамках «Agenda 2020» намагається адаптуватися до нових реалій XXI століття, балансуючи між потребою залучення молоді аудиторії, фінансовою рентабельністю та гострими проблемами допінгу і «гігантизму», що загрожують його майбутньому [21].

1.2. Теоретичні основи взаємодії спорту і політики в контексті олімпійського руху

Взаємозв'язок між спортом та політикою, особливо в рамках такого глобального феномену, як олімпійський рух, є предметом глибоких наукових дебатів. Для адекватного аналізу цього зв'язку необхідно вийти за межі спрощеного гасла «спорт поза політикою» і розглянути теоретичні моделі, які пояснюють неминучість та багатогранність їхньої взаємодії.

Історично Міжнародний олімпійський комітет (МОК) та сам П'єр де Кубертен просували ідеалістичну, або «автономістську» модель. Ця модель стверджує, що спорт є автономною сферою людської діяльності, універсальною практикою, яка стоїть над національними, ідеологічними та політичними розколами. Згідно з цією концепцією, олімпізм є філософією, що сприяє миру та міжнародному порозумінню, а будь-яке втручання політики розглядається як «забруднення» чистих ідеалів. Олімпійська хартія, зокрема її фундаментальні принципи, є кодифікацією саме цього ідеалістичного підходу.

Проте, незважаючи на офіційну риторику МОК, більшість сучасних теоретиків розглядають «автономістську» модель не як опис реальності, а як ідеологічну позицію або нормативний ідеал. Науковий консенсус полягає в тому, що спорт, а особливо олімпійський рух, за своєю суттю є глибоко політизованим. Для пояснення як і чому це відбувається, використовуються декілька ключових теоретичних підходів.

Найпоширенішою теоретичною рамкою для аналізу спорту і політики є *інструменталістська модель* (Теорія реалізму), що значною мірою ґрунтується на теорії реалізму в міжнародних відносинах.

У цій моделі спорт (і олімпійський рух) розглядається не як самоціль, а як інструмент державної політики. Держави є раціональними акторами, що діють у власних інтересах, і вони використовують усі доступні ресурси для зміцнення своєї влади, престижу та впливу на міжнародній арені.

Олімпійські ігри стають ареною для демонстрації національних переваг.

Термін, введений Джозефом Наєм (Joseph Nye), престиж та «м'яка сила» (Soft Power) став провідним. Успішне проведення Олімпіади або високі позиції у «медальному заліку» трансформуються в «м'яку силу» – здатність держави впливати на інших через привабливість своєї культури, цінностей та успіхів, а не через примус.

Сучасна форма інструменталізму, коли держави з авторитарними режимами та проблемами з правами людини (напр., Китай 2008/2022, Росія 2014) використовують блиск Олімпіади для покращення свого іміджу та відволікання уваги від внутрішніх проблем – «sportswashing» (відбілювання репутації) [5; 9].

Термін «sportswashing» (відбілювання репутації за допомогою спорту) не має одного конкретного, офіційно зареєстрованого автора, оскільки він виник у середовищі журналістів та правозахисників, а його масове поширення та введення в академічний обіг відбулося приблизно у 2015 р.

Термін був активно популяризований правозахисними організаціями, насамперед Amnesty International, для опису ситуації навколо Європейських ігор 2015 р. в Баку (Азербайджан) [4].

Критична теорія та модель гегемонії (неомарксизм) пропонують глибший аналіз. Їх основна теза, що спорт – це не просто «інструмент», який держава бере і використовує. Спорт є сферою ідеологічної боротьби та механізмом відтворення домінуючих соціальних та економічних структур (капіталізму, націоналізму).

На думку прихильників цієї теорії застосування саме Олімпіади сприятиме відтворенню націоналізму Як зазначав Ж.-М. Бром (Jean-Marie Brohm), спорт є «опіумом для народу». Олімпійські ігри, з їхньою фіксацією на прапорах, гімнах та національних командах, є потужним механізмом посилення націоналізму та відволікання уваги від класових чи соціальних проблем [40, с. 49-50].

Глобальна комерціалізація Олімпіади (програма TOP-спонсорів) розглядається як прояв домінування глобального капіталізму. Корпорації та МОК формують альянс, що просуває певний світогляд, де цінності споживання та брендингу стають важливішими за самі спортивні ідеали.

Водночас, згідно з цією теорією, спорт може бути й ареною для опору гегемонії, адже гегемонія – це не лише прямий примус, але й «здоровий глузд» суспільства, домінуючі ідеї, які сприймаються як належні (наприклад, «спорт і політика не пов'язані», «атлети мають розважати», «національна єдність понад усе»).

Контр-гегемонний акт – це дія, яка публічно кидає виклик цьому «здоровому глузду», зриває маску з ідеології. Спорт, особливо Олімпійські ігри, є таким потужним майданчиком для опору з кількох причин – глобальна аудиторія, мільярди людей дивляться одночасно; символічна вага та драматизм – атлет стоїть у центрі уваги в момент свого тріумфу.

Протест атлетів (Т. Сміт та Д. Карлос у Мехіко 1968 р.) є хрестоматійним прикладом контр-гегемонного акту. На п'єдесталі пошани під час виконання гімну США на Олімпійських іграх Мехіко 1968 р. золотий та бронзовий медалісти Т. Сміт та Д. Карлос опустили голови та підняли вгору кулаки в чорних рукавичках як символ «Black Power» (чорної сили) та протесту проти расизму.

Вони зруйнували найсвятіший ритуал націоналізму в спорті (підняття прапора та гімн на п'єдесталі), відмовилися виконувати роль «вдячних» представників своєї країни, заявили про себе як про політичних суб'єктів з громадянською позицією.

Не зважаючи на те, що реакція системи була миттєвою та жорстокою – спортсменів вигнали з Олімпійського селища, виключили з команди, їм погрожували по поверненню додому. Проте, цей акт опору змінив правила гри, він створив прецедент: спорт – це інструмент, який атлет може вихопити і використати проти держави.

Сучасні протести К. Каперніка, який ставав на одне коліно, заяви спортсменів на підтримку України є прямими нащадками цього контр-гегемонного акту. Саме тому МОК так боїться політичних заяв і намагається придушити їх (наприклад, правилом «50» Олімпійської хартії), адже вони розуміють, що кожна Олімпіада несе в собі ризик подібного символічного вибуху.

Ліберально-інституціональний підхід (теорія взаємозалежності) є сучасною версією кубертенівського ідеалізму, але з більш прагматичним поглядом. Він визнає наявність політики, але фокусується на позитивній ролі інституцій. Міжнародні інституції (як МОК) та неурядові організації можуть сприяти співпраці, діалогу та миру. У світі зростаючої взаємозалежності (теорія Р. Кохейна та Дж. Ная) спорт може слугувати каналом комунікації, а саме стати «мостом», «гуманізувати» міжнародні відносини й запровадити спортивну дипломатію.

Олімпійські ігри створюють унікальний регулярний простір, де представники конфліктуючих націй (наприклад, США та СРСР, Індія та Пакистан, Північна та Південна Корея) змушені взаємодіяти за єдиними правилами. Олімпіада використовувалась і використовується як майданчик для неформальної дипломатії. Прикладом є спільний вихід делегацій Північної та Південної Кореї (Пхьончхан 2018 р.).

Хоча Резолюція ООН про Олімпійське перемир'я (Ekecheiria) здебільшого символічна (і часто порушується, як у 2014 та 2022 р. Росією), сам факт її існування є інструментом ліберальної моделі, що прагне «гуманізувати» міжнародні відносини.

Конструктивізм (теорія ідентичності) у міжнародних відносинах стверджує, що «інтереси» держав не є об'єктивними, а формуються (конструюються) через соціальну взаємодію, норми та ідентичності. Основна теза — спорт є потужним полем для конструювання та утвердження національної ідентичності. «Ми» (наша команда) проти «Вони» (інші).

Олімпійські ігри є одним з найпотужніших ритуалів, через які мільйони людей одночасно відчують свою приналежність до цієї спільноти, вболіваючи за «своїх» атлетів.

Конструктивісти аналізують, як МОК формує «норми». Наприклад, боротьба з допінгом або політика «нейтральних атлетів» – це не просто технічні правила, а спроби МОК (як актора) сконструювати нову норму поведінки у міжнародному спорті, яка б відокремила атлета від «токсичної» держави.

Теоретичний аналіз доводить, що взаємодія спорту та політики в олімпійському русі є не відхиленням, а нормою. Вона проявляється у складній взаємодії між 1) офіційною ідеалістичною риторикою МОК; 2) прагматичним інструменталізмом держав, що використовують Ігри для «м'якої сили», 3) критичною реальністю спорту як сфери ідеологічної та комерційної гегемонії, та 4) конструктивістською роллю ігор у формуванні національних ідентичностей.

1.3. Методологія дослідження політичного впливу на міжнародні спортивні події

Дослідження складних та багатограних механізмів політичного впливу на міжнародні спортивні події вимагає застосування комплексної методологічної стратегії. З огляду на міждисциплінарний характер теми, що перебуває на стику політології, міжнародних відносин, соціології та історії, дослідження ґрунтується на якісному дослідницькому дизайні.

Якісний підхід є пріоритетним, оскільки він дозволяє не просто кількісно виміряти частоту певних явищ (наприклад, кількість бойкотів), а глибинно зрозуміти мотиви акторів, приховані механізми ухвалення рішень та інтерпретувати складний символізм спортивно-політичних взаємодій.

Методологічний апарат роботи складається з трьох взаємопов'язаних рівнів: загальнонаукові методи, конкретно-наукові методи та емпіричні методи збору даних.

Група загальнонаукових та теоретичних методів формує фундаментальну логіку та «каркас» дослідження, дозволяючи структурувати аналіз та робити обґрунтовані висновки.

Системний підхід є ключовим, оскільки він дозволяє розглядати олімпійський рух не як сукупність окремих подій, а як складну відкриту систему. Ця система складається з взаємопов'язаних елементів (МОК, національні олімпійські комітети, міжнародні федерації, держави, корпоративні спонсори, атлети, медіа), які перебувають у постійній динамічній взаємодії. Політичний вплив розглядається як один із найважливіших чинників, що впливає на поведінку та баланс усієї системи.

Історико-логічний метод застосовується для аналізу генези та еволюції політичного впливу. Поєднує два аспекти:

- історичний, який дозволяє відтворити хронологію подій (еволюцію від пропаганди на Іграх 1936 р. до бойкотів часів «Холодної війни» та сучасного «sportswashing»).
- логічний, що допомагає виявити внутрішні закономірності, причинно-наслідкові зв'язки та повторювані патерни у цій еволюції.

Загально логічні методи (аналіз, синтез, узагальнення) використовуються на всіх етапах роботи. Аналіз застосовується для декомпозиції складних явищ (наприклад, розбір кейсу Сочі 2014 р. на складові: допінг, безпека, PR-ефект). Синтез та узагальнення використовуються для об'єднання даних, отриманих з різних джерел (документів, інтерв'ю, кейсів), у цілісні висновки.

Група конкретно-наукових та емпіричних методів становить прикладний інструментарій дослідження, що використовується для збору та аналізу конкретного фактологічного матеріалу.

1. Систематичний контент-аналіз (аналіз документів та медіа) один з основних методів збору та аналізу даних у роботі. Він застосовується для систематичного вивчення текстів з метою виявлення домінуючих наративів, політичних позицій та прихованих смислів.

Об'єктами аналізу стають

- офіційні документи: Олімпійська хартія, рішення Виконавчого комітету МОК (Рішення від 5 грудня 2017 р. щодо Росії), звіти WADA (доповідь Макларена), рішення CAS. Аналіз цих джерел дозволяє зрозуміти офіційну (юридичну та дипломатичну) позицію інституцій.
- політичні заяви – прес-релізи урядів (наприклад, заяви Білого дому про дипломатичний бойкот Пекіна 2022 р.), стенограми парламентських слухань, офіційні заяви МЗС.
- медіа-матеріали – аналіз публікацій у провідних світових медіа (The Guardian, The New York Times, BBC, Al Jazeera) для виявлення того, як формується (framing) суспільна думка щодо політичного контексту Ігор.

2. Метод кейс-стаді (Case Study) дозволяє провести поглиблений, всебічний аналіз конкретних випадків (кейсів), де політичний вплив проявився найбільш виразно. Цей метод є ідеальним для якісного дослідження, оскільки дозволяє зрозуміти унікальний контекст кожної ситуації.

Обрані кейси:

Кейс Сочі-2014. Аналіз інструменталізації Ігор для іміджу держави та подальша криза через державну допінгову програму.

Кейс Пекін-2022. Аналіз «sportswashing» на тлі порушень прав людини та феномен скоординованого дипломатичного бойкоту.

Кейс санкцій (пост-2022). Аналіз інституційної реакції МОК та федерацій на повномасштабну військову агресію (порушення Олімпійського перемир'я).

3. Порівняльний аналіз метод використовується після аналізу окремих кейсів. Він дозволяє виявити спільні тенденції та відмінності, відповідаючи

на питання «що змінилося?». Приклад такого порівняння визначаємо порівняння механізмів та ефективності політичного бойкоту (Москва 1980 р.) з дипломатичним бойкотом (Пекін 2022 р.), або порівняння реакції МОК на політичне втручання у 1970-х роках (проблема апартеїду) та у 2020-х (проблема війни та прав людини).

4. Експертне опитування як ключовий емпіричний метод для збору первинних даних. Оскільки багато політичних процесів у спорті є непублічними, контент-аналізу документів недостатньо. Поглиблені інтерв'ю з експертами (спортсменами, функціонерами, журналістами, науковцями) дозволяють:

- отримати інсайдерську інформацію.
- зрозуміти реальні мотиви ухвалення рішень, що приховані за «дипломатичною» риторикою офіційних заяв.
- верифікувати гіпотези, висунуті на основі аналізу документів (методологія та результати цього опитування детально описані в Розділі 2 роботи).

Комплексне поєднання системного підходу, історичного аналізу, контент-аналізу документів, методу кейс-стаді та експертного опитування формує надійну методологічну базу, що дозволяє глибоко та всебічно дослідити механізми політичного впливу на міжнародні спортивні події.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Методи дослідження

Реалізація мети і завдань дослідження спричинила використання комплексу методів:

теоретичні методи становлять основу для аналізу та інтерпретації даних – загальнонаукові (аналіз, систематизація, узагальнення, порівняльний аналіз) є інструментами використаними всередині конкретних методів.

- кейс-стаді (Case Study): детальний аналіз конкретних випадків, таких як бойкоти Олімпійських ігор, використання спортивних подій для політичної пропаганди, вплив військових конфліктів на участь спортсменів.

- порівняльний аналіз: зіставлення різних міжнародних спортивних подій з метою виявлення спільних тенденцій та відмінностей у політичному впливі.

емпіричні методи спрямовані на збір первинних даних.

- опитування: збір якісних даних від експертів, спортсменів, організаторів та інших стейкхолдерів для глибшого розуміння впливу політики на спорт.

Таким чином, методологія дослідження логічно поєднує теоретичну основу (аналіз, систематизація) з конкретними методами аналізу (контент-аналіз, кейс-стаді) та методами збору первинних даних (інтерв'ю).

Основними джерелами інформації є:

- офіційні документи: матеріали Міжнародного олімпійського комітету (МОК), національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій;

- наукові публікації: статті та дослідження в рецензованих журналах, таких як Journal of Sport and Social Issues, Journal of Religion & Society, International Journal of Sport Policy and Politics, Sport in Society, Int Sports Law;
- медіа-ресурси: аналітичні статті, новини та репортажі з авторитетних джерел, що висвітлюють взаємозв'язок між спортом і політикою;
- емпіричні дані: статистика участі країн у міжнародних спортивних подіях, дані про бойкоти, санкції та інші політичні дії, пов'язані зі спортом.

Метод кейс-стаді (або метод «вивчення конкретного випадку») – це стратегія поглибленого якісного дослідження, яка спрямована на всебічне, детальне та холістичне вивчення одного конкретного об'єкта, явища або процесу (тобто «кейсу») в його реальному життєвому контексті.

На відміну від статистичних методів, які шукають загальні закономірності на великій вибірці, кейс-стаді відповідає на питання «Як?» і «Чому?», дозволяючи глибоко зрозуміти унікальність та складність конкретної ситуації.

У контексті даної магістерської роботи «кейс» – це не просто окрема людина чи подія, а комплексний феномен, де політичний вплив на спорт проявився з максимальною виразністю. Кейс-стаді дозволяє вийти за межі простого факту, наприклад бойкоту і дослідити систему взаємодій:

Якими були політичні аргументи (напр., повномасштабне вторгнення РФ в Україну)?

Які документи (заяви урядів, листування НОКів) це супроводжували?

Якою була реакція МОК та медіа?

Якими були наслідки для атлетів та для олімпійського руху (це призвело до кризи)?

Крім того, метод дозволяє проаналізувати використання спортивних подій для політичної пропаганди. В цьому випадку «кейс» розглядається як цілісний пропагандистський проект. Аналізуються:

- політичні цілі (легітимізація режиму, демонстрація величі);

- використані інструменти (естетика Ігор, медіа-висвітлення, контроль над допінгом, наративи «свята»);
- ступінь успішності («sportswashing») та контр-наративи.

Важливим для дослідження є потенціальна можливість вивчити вплив військових конфліктів на участь спортсменів, наприклад реакція на агресію РФ в Україні починаючи з 2022 р. Цей «кейс» дозволяє в режимі реального часу простежити, як політична реальність (війна, порушення Олімпійського перемир'я) змушує трансформуватися спортивні інституції.

Інструментом стає аналіз документів МОК – заява від 28.02.2022 про повне відсторонення; Рекомендації 2023 р. про «нейтральність», заяви коаліцій 35+ країн, позиція України та реакція міжнародних федерацій.

Метод кейс-стаді в даній роботі передбачає «триангуляцію» – збір даних з різноманітних джерел для отримання цілісної картини:

- контент-аналіз: систематичний аналіз офіційних документів, заяв, публікацій, пов'язаних з міжнародними спортивними подіями та політичними реакціями на них;
 - аналіз медіа – дослідження того, як ці події висвітлювалися у ЗМІ;
 - експертні дані: залучення результатів опитування для розуміння, як стейкхолдери інтерпретували ці події.

Цінність методу визначається у можливості побачити повну, нерозривну картину, де політичні рішення, економічні інтереси, юридичні норми, медійні наративи та долі окремих атлетів сплітаються в єдиний складний вузол.

Наведемо фрагмент експертного опитування за темою «Аналіз механізмів та наслідків впливу політики на сучасний міжнародний спорт», проведеного 11-29 травня 2025 р. (повний варіант представлено в Додатку Б). Анкета для поглибленого експертного опитування за темою «Аналіз механізмів та наслідків впливу політики на сучасний міжнародний спорт»

Шановний респонденте!

В рамках наукового дослідження ми проводимо опитування мета якого – зібрати глибокі, експертні думки від ключових учасників спортивного процесу (спортсменів, тренерів, функціонерів, експертів) для всебічного розуміння складних та часто прихованих взаємозв'язків між політикою та спортом. Нас цікавить Ваш особистий досвід, спостереження та аналітичні оцінки.

Ваша участь є добровільною. Опитування є повністю анонімним та конфіденційним. Жодні персональні дані, що могли б Вас ідентифікувати, не будуть опубліковані. Усі відповіді будуть використані виключно в узагальненому та аналітичному вигляді у науковій роботі.

Орієнтовний час заповнення: 30-45 хвилин (оскільки питання відкриті, час залежить від глибини Ваших відповідей).

Зміст анкети був розділений на 6 розділів, кожний з яких визначав окрему тематичну спрямованість. Так, розділ 1 «Ваш професійний досвід» дозволив визначити демографічну та професійну інформацію й вирішити три ключові методологічні задачі:

- контекстуалізацію відповідей (дав змогу зрозуміти, з якої саме професійної позиції говорить експерт: активного спортсмена (який може відчувати прямий тиск) або спортивного функціонера (який часто представляє офіційну позицію);
- сегментацію даних (дозволив згрупувати 16 експертів у чіткі категорії (спортсмени, тренери, функціонери, науковці, журналісти), що змогу не просто отримати «середню» думку, а й виявити розбіжності та консенсус всередині цих груп (наприклад, «функціонери схильні до...» на противагу «спортсмени та експерти вважають...»);
- оцінити глибини експертизи (інформація про загальний досвід та рівень (національний/міжнародний) дозволила верифікувати, що опитані респонденти справді мають необхідну кваліфікацію та релевантний досвід для надання глибоких, експертних оцінок, що є критично важливим для якісного дослідження).

Розділ 2 анкети «Загальне сприйняття взаємозв'язку політики та спорту» дозволив визначити фундаментальне ставлення експертів до самої ідеї взаємозв'язку політики та спорту. Він слугував основою для подальшого, більш глибокого аналізу й дозволив встановити три ключові моменти: сприйняття чи заперечення гасла «Спорту поза політикою», усвідомлення трансформації впливу політики на спорт тощо. Розділ дозволив зафіксувати, що експерти бачать не лише негативний вплив (тиск, корупція), але й позитивний (державні інвестиції, соціальна інтеграція, дипломатія). Це показало, що їхнє бачення є комплексним, а не однобоким.

Розділ 3 анкети «Спорт як інструмент «м'якої сили» та «іміджу держави» дозволив перейти від загального визнання зв'язку політики та спорту (встановленого у розділі 2) до аналізу конкретних механізмів, стратегій та наслідків цієї інструменталізації. Цей розділ дозволив ідентифікувати стратегію «Sportswashing» (Відбілювання репутації), оцінити ефективність «м'якої сили», визначити потребу усвідомлення спортсменами своєї інструментальної ролі («дипломатами у спортивній формі»), конкретизувати політичні цілі.

Розділ 4 анкети «Пряме політичне втручання та управління» дозволив перейти від аналізу зовнішнього іміджу до вивчення внутрішніх механізмів прямого тиску та контролю. Відповідно, наступний 5 розділ «Політика, цінності та етика у спорті») визначити глибину ціннісного конфлікту та виявити сприйняття лицемірства у керівництві світового спорту, а 6 – спрямований на підведення підсумків та формулювання рекомендації.

Застосування окреслених методів забезпечило реалізацію визначених завдань, проведення комплексу дослідницьких операцій, формулювання теоретичних положень та висновків.

2.2. Організація дослідження

У дослідженні взяло участь 16 експертів. Ці результати є узагальненням та тематичним аналізом відповідей, отриманих від 16 респондентів, до числа яких увійшли:

- активні та колишні спортсмени (n=4);
- тренери національного рівня (n=3);
- спортивні функціонери (національні федерації) (n=4);
- академічні експерти та науковці у сфері спорту (n=3);
- спортивні журналісти та організатори заходів (n=2).

Дослідження проводилось з грудня 2024 по листопад 2025 рр. та охоплювало три основні етапи.

Першим етапом (грудень 2024 – лютий 2025 рр.) став період теоретичного аналізу науково-методичної літератури, присвяченої проблемам взаємодії спорту та політики, та узагальнення отриманого матеріалу. Саме в цей період був здійснений аналіз, синтез, систематизація та узагальнення джерельної бази, сформований вступ роботи, виокремленні мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Крім того, на першому етапі був проведений опис історіографії проблеми (включаючи генезис олімпійського руху від П'єра де Кубертена), систематизовано теоретичні основи (інструменталізм, «м'яка сила», «відбілювання репутації спортом») та розроблено методологію дослідження, включно з підготовкою анкети для експертного опитування.

На другому етапі дослідження (березень – липень 2025 р.) було проведено основний збір та аналіз емпіричного та фактологічного матеріалу. Було здійснено систематичний контент-аналіз офіційних документів (рішень Виконавчого комітету МОК, доповідей WADA, рішень CAS), заяв урядовців та медіа-публікацій, пов'язаних з міжнародними спортивними подіями з 2014 р. Також було проведено поглиблений аналіз кейс-стаді (зокрема, Ігри в Сочі 2014 р., Пекіні 2022 р. та інституційна реакція на події після 2022 р.).

Ключовою частиною цього етапу стало проведення експертного опитування (n=16) серед стейкхолдерів (спортсменів, функціонерів, експертів) для збору якісних даних.

На третьому етапі дослідження (серпень – листопад 2025 р.) було проведено аналіз та узагальнення результатів експертного опитування, здійснено порівняльний аналіз отриманих даних з результатами контент-аналізу документів. Було проведено знаково-символічне визначення результатів дослідження в рисунках і таблицях. На основі цього синтезу зроблені загальні висновки щодо механізмів, наслідків та сучасних тенденцій політичного впливу на олімпійський рух. Результати дослідження було оформлено та оприлюднено на попередньому та основному захисті магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ НА ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Систематичний аналіз (контент-аналіз) політизації олімпійського руху (2014-2024 рр.)

Метод кейс-стаді в даній роботі передбачає «триангуляцію» – збір даних з різноманітних джерел для отримання цілісної картини:

- контент-аналіз – контент-аналіз: систематичний аналіз офіційних документів, заяв, публікацій, пов'язаних з міжнародними спортивними подіями та політичними реакціями на них;
 - аналіз медіа – дослідження того, як ці події висвітлювалися у ЗМІ;
 - експертні дані: залучення результатів опитування для розуміння, як стейкхолдери інтерпретували ці події.

Систематичний аналіз (контент-аналіз) офіційного корпусу документів за період з 2014 року до сучасності демонструє чітку еволюцію політичного втручання: від прихованої державної інструменталізації (допінг) та комерційно-мотивованого «sportswashing» до відкритого інституційного та дипломатичного протистояння, спричиненого прямою військовою агресією.

Аналіз фокусується на трьох основних тематичних вузлах, кожен з яких характеризується власним набором ключових документів.

Період інституціоналізації «державного допінгу» та ерозія довіри 2014 – 2018 рр. визначається не просто індивідуальними порушеннями, а викриттям державної системи маніпуляцій, що підірвало саму суть олімпійських принципів та довіру до інституцій.

Ключовими документами, що проаналізовано нами стали:

- *незалежна доповідь Р. Макларена* (частини 1 та 2, 2016 р.) ввела та обґрунтувала поняття «інституційної змови» (institutional conspiracy) та «системи, що підтримується державою» (state-sponsored system). Аналіз лексики документа свідчить про юридично вивірені, але прямо звинувачувальні висновки: йдеться не про «окремих шахраїв», а про пряму участь Міністерства спорту Росії, федеральної служби безпеки (ФСБ) та антидопінгової лабораторії м. Москва. Доповідь детально описує «методологію зникнення позитивних проб» (Disappearing Positive Methodology) [26].

- *рішення Виконавчого комітету МОК* (IOC Executive Board Decision) від 5 грудня 2017 р. ухвалене на основі висновків «Комісії Шміда» (IOC Disciplinary Commission Schmid). Ця комісія, очолювана С. Шмідом, розслідувала не індивідуальні випадки допінгу, а сам факт існування та масштаби «інституційної змови» та «системного маніпулювання» антидопінговою системою в Росії. Ухвалюючи це рішення, МОК фактично визнав та підтвердив ключові висновки комісії Шміда, а саме

- існування організованої системи маніпуляцій антидопінговими правилами, зокрема під час Олімпійських ігор у Сочі 2014;
- довела інституційну участь російських державних органів, зокрема міністерства спорту РФ та його підрозділів – Центра спортивної підготовки, антидопінгових лабораторій. Було підтверджено існування схеми зникнення позитивних допінг-проб (Disappearing Positive Methodology) з загальної бази даних.

На основі цих висновків МОК ухвалив безпрецедентні рішення (санкції):

- призупинення членства НОК Росії, ОКР був негайно дискваліфікований з Олімпійського руху;
- спортсменам було заборонено виступати під прапором Росії на зимових іграх 2018 р. в Пхьончхані. Проте «чистим» атлетам (чия непричетність до системи була доведена) дозволили змагатися під нейтральним олімпійським прапором у статусі «Олімпійський атлет з Росії» (OAR).

- була запроваджена заборона будь-яка російська символіка на Іграх 2018 р.;
- введені персональні санкції щодо чиновників міністерства спорту РФ, позбавлено акредитації на Ігри-2018. В. Мутка, Ю. Нагорних – довічно усунуто від будь-якої участі в Олімпійських іграх;
- накладено фінансовий штраф у розмірі 15 мільйонів доларів для компенсації витрат МОК на розслідування НОК Росії [18].

Цей документ є поворотним моментом. МОК, попри величезний політичний тиск, офіційно визнав існування державної системи маніпуляцій у Росії. Однак, замість повного відсторонення країни, він створив прецедент «нейтрального статусу» (OAR), який став моделлю для подальших санкцій (як, наприклад, статус ROC на Іграх 2020 та 2022 рр. після рішення CAS) [18].

Відомі спортивні журналісти, функціонери та громадські діячі, експерти, які аналізували це рішення, розділилися на два табори: ті, хто бачив у цьому єдино можливий «юридичний» компроміс, та ті, хто бачив у цьому «політичний» компроміс та слабкість МОК. Так, автори, які розглядали це рішення саме як політико-дипломатичний компроміс у конфлікті між принципами колективної відповідальності та індивідуальної справедливості, визначали «гібридний» характер, що був продиктований не стільки чистим правом, скільки політичною необхідністю – А. Дюваль (Antoine Duval), керівник центру спортивного права Asser Institute, у численних публікаціях та аналізах рішень МОК та CAS визначив, що введення статусу OAR було спробою уникнути повної колективної заборони. Таким чином, компроміс МОК був продиктований не лише дипломатією, але й юридичною вразливістю принципу колективної відповідальності у спортивному праві [13, с.99–117].

Крім того, Дж. Андерсен (Jack Anderson), професор спортивного права університету Мельбурна розглядав це рішення як класичний приклад «управління кризою» з боку МОК. Він підкреслював, що МОК покарав НОК

Росії, але «врятував» подію (Ігри 2018 р.). Це і є: МОК продемонстрував силу, політичний компроміс – дискваліфікував НОК, але не настільки, щоб спровокувати повний розкол у русі або масові судові позови [3, с. 1–2].

Інша група авторів дивилася на ситуацію не з юридичної, а з етичної точки зору. Вони бачили в цьому рішенні надто м'який компроміс, який не відповідав масштабам доведених злочинів.

Г. Зеппельт (Hajo Seppelt), німецький журналіст, який, по суті, і розпочав все розслідування про допінг у Росії. Його документальний фільм «Секрет допінгу: Як Росія створює своїх переможців» (2014 р.), наступні коментарі послідовно критикували рішення НОК як недостатнє. На його думку, рішення МОК дозволити «нейтральних» атлетів було політичною поступкою Росії та особисто Т. Баху, який прагнув уникнути конфронтації [32].

Один із найвпливовіших та найзапекліших критиків МОК та Томаса Баха німецький журналіст Є. Вайнрайх (Jens Weinreich) аналізував це рішення як «гнилий компроміс». Він стверджував, що «комісія Шміда була створена МОК саме для того, щоб «розмити» жорсткі висновки комісії Макларена (WADA) та знайти «політичне», а не «етичне» рішення [37; 38].

Отже, статус «Олімпійський атлет з Росії» (OAR), на думку фахівців, дозволив уникнути повного бойкоту. Проте, рішення Виконавчого комітету МОК 2017 р. цей же документ визначив механізм його надання (незалежну перевірку та допустити (або не допустити) російських атлетів до ігор у статусі) через незалежний орган тестування (International Testing Agency – ITA), щоб дистанціювати сам МОК від процесу відбору [21].

- рішення Спортивного арбітражного суду (CAS) (WADA v. RUSADA, 2020). Дане юридичне рішення отримало статус «остаточне», визнало Росію винною у маніпуляціях з даними Московської лабораторії. Аналіз цього рішення демонструє пом'якшення початкових вимог WADA. Хоча провина була визнана, 4-річний термін бану було скорочено до 2 років (до 16 грудня 2022 р.). Це рішення критикувалося в західних медіа (NYT, The

Guardian) як «ляпас» антидопінговому руху, що показав політичну та юридичну силу РФ усередині спортивних інституцій [1, с. 72-76].

Розглянемо другий тематичний напрям «Sportswashing» та дипломатичний спротив (2018–2022 рр.). Цей період характеризується переходом політики у сферу «м'якої сили» з боку авторитарних держав та появою нової форми протесту – дипломатичного бойкоту – з боку демократичних.

Ключовими подіями, що проаналізовано нами стали

Кейс чемпіонат світу з футболу 2018 р. (Росія) та отруєння Скрипалів. Цей кейс є унікальним та показовим прикладом прямого зіткнення між гострою геополітичною кризою та спортивним мега-заходом, що відбувалися одночасно. Аналіз цього кейсу дозволяє дослідити, як різні актори (уряди, спортивні організації, медіа) використовували спорт у своїх політичних цілях.

У березні 2018 року, лише за три місяці до початку ЧС 2018 р., у Солсбері (Велика Британія) було скоєно замах на колишнього російського розвідника С. Скрипаля та його доньку Юлію. Була використана бойова хімічна зброя «Новачок». Уряд Великої Британії миттєво та публічно поклав відповідальність за атаку на Російську федерацію, кваліфікувавши її як акт державної агресії на своїй території. Це створило прямий політичний конфлікт – як демократичний світ, і насамперед Велика Британія, може брати участь у «святі футболу», організованому державою, щойно звинуваченою у хімічній атаці? [8].

Ключовими документами стали

заява прем'єр-міністра Великої Британії Т. Мей у парламенті 14 березня 2018 р., який заклав основу для нової форми протесту у спорті. Т. Мей офіційно оголосила про висилку 23 російських дипломатів (найбільшу з часів «холодної війни»). Щодо Чемпіонату світу, вона зробила ключову заяву – оголосила «дипломатичний бойкот», тобто збірна Англії не

знімалася зі змагань): «жодні високопосадовці чи члени Королівської родини не відвідають Чемпіонат світу з футболу в Росії» [6].

Це рішення стало ідеальним прикладом політичного компромісу, адже уряд Великої Британії:

- уникнув покарання власних атлетів (як це було під час бойкотів 1980, 1984 рр.).
- здійснив чіткий політичний демарш, відмовивши режиму Путіна у легітимізації, яку надають фотографії світових лідерів на трибунах.
- створив «коаліцію дипломатичного бойкоту» за рахунок підтримки Ісландії, Австралії, Польщі, Данії [35].

Заяви та прес-конференції ФІФА, президент Дж. Інфантино (березень-червень 2018 р.) [16].

Позиція ФІФА є не менш важливим елементом кейсу, оскільки вона демонструє тактику «аполітичної бульбашки», яку застосовують міжнародні спортивні федерації. На питання журналістів про отруєння Скрипалів, дипломатичний бойкот та безпеку, ФІФА відповідала стандартними фразами: «Ми не політична організація», «ФІФА зосереджена на футболі», «Чемпіонат світу об'єднує людей тощо [11].

ФІФА повністю проігнорувала політичний контекст, зосередившись виключно на операційній діяльності та «силі футболу». Аналіз цих заяв доводить, що «політичний нейтралітет» для таких організацій, як ФІФА чи МОК, є захисним механізмом. Він використовується для уникнення будь-якої конфронтації з країною-господарем (особливо такою впливовою, як Росія), що дозволяє захистити комерційні контракти та забезпечити проведення заходу за будь-яку ціну [19].

Третій елемент «триангуляції» – це реакція країни-господаря, яка використовує спорт як «щит».

Заяви МЗС Росії та Президента В. Путіна (березень-липень 2018 р.).

Російські офіційні особи категорично заперечували будь-яку причетність до отруєння Скрипалів.

Дипломатичний бойкот з боку Великої Британії був представлений як «русофобія» та «спроба політизувати спорт».

Сам чемпіонат світу подавався як доказ того, що Росія є «відкритою, гостинною країною», а всі звинувачення є «політично вмотивованими».

Значення кейс у тому, що він демонструє, як країна-організатор використовувала гасло «спорт поза політикою» дзеркально до ФІФА – якщо ФІФА використовує його для уникнення відповідальності, то Росія використовувала його, щоб звинуватити своїх критиків у «політизації» та «порушенні» ідеалів спорту.

Отже, кейс ЧС 2018 р. та отруєння Скрипалів є переломним, оскільки він формалізував «дипломатичний бойкот» як новий, гнучкий інструмент політичного протесту. Він чітко показав три різні стратегії:

- західні уряди. Використання спорту як платформи для політичного сигналу (але без шкоди для атлетів).
- спортивні федерації (ФІФА) – використання «нейтралітету» для захисту комерційних та операційних інтересів.
- країна-господар (Росія). Використання спорту як інструменту «м'якої сили», sportswashing та «щита» від політичної критики.

Кейс Олімпійські ігри 2022 р. (Пекін) та права людини проаналізуємо на тлі

офіційного прес-релізу Білого дому про дипломатичний бойкот цих ігор – заява речниці Дж. Псакі, 6 грудня 2021 р. [29].

Цей документ є ключовим, оскільки він чітко артикулює причину: «геноцид та злочини проти людяності в Сіньцзяні». Це прямий виклик МОК, який, згідно з Олімпійською хартією («збереження людської гідності»), мав би реагувати на це, але не зробив цього.

Заяви МЗС Китаю (Заяви речників, грудень 2021 – лютий 2022 р.). Аналіз цих заяв показує дзеркальну риторику: звинувачення США у «політизації спорту», «порушенні Олімпійського духу» та «втручанні у внутрішні справи».

Заяви МОК (Томас Бах, прес-конференції 2021-2022 рр.) та справа Пен Шуай. Аналіз заяв Баха демонструє стратегію «тихої дипломатії» та уникнення конфронтації. Риторика МОК: «Ми не світовий уряд», «Наша місія – об'єднувати, а не ділити». Справа тенісистки Пен Шуай, де МОК опублікував фото «безпечного» дзвінка, була розкритикована в медіа (BBC, CNN) як співучасть у китайській пропаганді [27; 34].

Кейс ЧС 2022 р. (Катар) та протест «OneLove»

Звіти правозахисних організацій (Amnesty International «Reality Check»; Human Rights Watch) аналіз цих документів (які є публікаціями) показує масив даних про порушення прав робітників-мігрантів та ЛГБТК+.

Офіційний лист FIFA європейським збірним (листопад 2022 р.). Документ, що погрожував спортивними санкціями (жовті картки) за носіння капітанських пов'язок «OneLove». Це унікальний документ, де спортивна організація прямо заборонила етичний (не політичний) жест, ставши на бік країни-організатора з консервативними законами [2].

Визначимо та проаналізуємо третє тематичне спрямування «Колапс нейтралітету» (з 24 лютого 2022 р.). Повномасштабне вторгнення Росії в Україну (за підтримки Білорусі) стало точкою біфуркації, яка зруйнувала будь-які ілюзії аполітичності спорту.

Розглянемо ключові документи та проаналізуємо їх.

Заява Виконавчого комітету МОК (28 лютого 2022 р.) охарактеризована як «надзвичайний» документ, ухвалений через 4 дні після вторгнення і для МОКу став революційним, адже рекомендував повне відсторонення атлетів РФ та Республіки Білорусь. Ключовою аргументацією стало пряме порушення Олімпійського перемир'я (Olympic Truce), неможливість гарантувати «чесність змагань» та «безпеку атлетів» (включно з українськими). Це документ зафіксував відхід від суто юридичної до етично-безпекової аргументації, про яку говорилось вище.

Спільні заяви міжнародних коаліцій (Заява 35+ країн, лютий 2023 р.):

Безпрецедентні спільні політичні заяви коаліції країн на чолі з Великою Британією, країнами Балтії, Скандинавії, Польщею, а також Францією, Німеччиною, США) здійснювали прямий політичний тиск урядів на МОК. Унікальність заяв виявлено у тому, що на відміну від дипломатичних бойкотів, тут уряди не просто відмовлялися їхати на подію, колективно та публічно тиснули на МОК, намагаючись прямо вплинути на його спортивно-технічне рішення (критерії допуску атлетів).

Ця заява стала прямою відповіддю на Рекомендації МОК від 25 січня 2023 року, в яких МОК оголосив, що він «досліджує шляхи» для повернення російських та білоруських атлетів до змагань у «нейтральному статусі» (AIN).

Заява 35+ країн прямо відкинула аргументи МОК про «недискримінацію» та «автономію спорту». Уряди заявили, що в умовах агресивної війни «немає місця нейтральності» [31, с. 143–161].

Аналіз тексту заяви показує, що уряди висунули висували чіткі критерії «нейтральності»:

- жодного зв'язку з військовими та силовими структурами (клубами ЦСКА, «Динамо»);
- жодного державного фінансування;
- жодної прояву підтримки війни [33].

Ще однією причиною контролю стала теза про те, що допуск атлетів, навіть «нейтральних», буде використаний обома режимами як інструмент пропаганди для легітимізації війни [23, с. 263–276].

Ця заява змусила МОК значно посилити ці критерії, які були опубліковані пізніше. МОК був змушений (принаймні, на папері) заборонити будь-яку символіку, державне фінансування та (що найважливіше) участь атлетів, які мають контракт з армією чи силовими структурами. Таким чином, цей документ доводить, що скоординований політичний тиск урядів виявився дієвим інструментом впливу на спортивні інституції.

Рекомендації МОК щодо «нейтрального статусу» (28 березня 2023 р.) розглядаємо як спробу МОК повернути контроль над ситуацією та знайти компроміс. Аналіз показує відкат від жорсткої позиції 2022 р. – МОК зміщує фокус з колективної відповідальності на індивідуальні права атлетів («недискримінація за паспортом»). Цитуються доповіді в ООН з прав людини, щоб легітимізувати власну нову позицію, що викликало критику з боку України та її союзників.

Офіційні листи та заяви з боку України (Листи Президента В. Зеленського, заяви НОК України, відкриті листи українських атлетів). Риторика цих документів є морально-етичною та екзистенційною. Вона відкидає сам концепт «нейтральності» під час геноцидної війни. Ключові наративи – «нейтральність = співучасть», «медалі пахнуть кров'ю», «російські атлети є інструментами пропаганди».

Документ від 28 березня 2023 року був лише рекомендацією для міжнародних федерацій щодо того, як проводити кваліфікаційні змагання. Після цього МОК ухвалив ще два надважливі документи, які стосувалися вже безпосередньо самих Олімпійських ігор у Парижі 2024 р.

Рішення Виконавчого комітету МОК від 8 грудня 2023 р. про участь індивідуальних нейтральних атлетів (AIN) в Олімпійських іграх у Парижі 2024. Остаточне рішення (а не рекомендація), яке офіційно дозволило атлетам з російськими та білоруськими паспортами, які пройшли кваліфікацію, взяти участь в Олімпіаді-2024.

Проте документ встановив суворі умови допуску: тільки індивідуальна участь, жодних команд; відсутність зв'язків з армією чи силовими структурами; заборона для тих, хто активно підтримував війну [41].

Рішення Виконавчого комітету МОК від 19-20 березня 2024 р. щодо принципів участі AIN на Парижі 2024 деталізувало, як саме допуск буде реалізовано на практиці.

Створено Незалежну комісії з перевірки допуску індивідуальних нейтральних атлетів (AINERP) для верифікації кожного окремого

спортсмена, затверджено конкретний прапор AIN (блакитний фон з емблемою AIN) та спеціально створений гімн AIN (інструментальна мелодія без слів). Крім того, таким спортсменам було заборонено брати участь у параді атлетів на церемонії відкриття [41].

Отже, документ від березня 2023 року розпочав процес повернення (через кваліфікацію), а документи від грудня 2023 та березня 2024 року фіналізували його для самої Олімпіади.

Проведений у цьому розділі комплексний аналіз доводить, що сучасний олімпійський рух перебуває у стані глибокої системної та ціннісної кризи. Використана методологія «триангуляції» (поєднання контент-аналізу документів, аналізу медіа-дискурсу та якісного експертного опитування) дозволила отримати цілісну картину, де офіційна риторика інституцій була верифікована та спростована реальною практикою та сприйняттям стейкхолдерів. Систематичний контент-аналіз документів (2014–2024 рр.) чітко продемонстрував еволюцію цієї кризи у трьох фазах; проілюстрував різноманітні кейси.

3.2 Оцінка політичного впливу стейкхолдерами: аналіз результатів експертного опитування

Проаналізуємо результати аналітичного звіту за результатами якісного опитування 16 експертів. Ці результати є узагальненням та тематичним аналізом відповідей, отриманих від 16 респондентів, до числа яких увійшли:

Активні та колишні спортсмени (n=4)

Тренери національного рівня (n=3)

Спортивні функціонери (національні федерації) (n=4)

Академічні експерти та науковці у сфері спорту (n=3)

Спортивні журналісти та організатори заходів (n=2)

Результати експертного опитування: Аналіз впливу політики на спорт

Аналіз поглиблених інтерв'ю та відповідей на відкриті питання дозволив виокремити декілька ключових тематичних блоків, що відображають консенсус та розбіжності в думках експертів.

Тема 1: «Спорт поза політикою» – консенсус щодо нежиттєздатності гасла.

Абсолютна більшість експертів (15 із 16) сходяться на думці, що гасло «Спорт поза політикою» є міфом, який не відповідає сучасним реаліям. Респонденти характеризували його як:

«Утопічний ідеал», далекий від практики (4 респонденти);

«Зручну ширму» або «інструмент маніпуляції», який міжнародні федерації (зокрема МОК) використовують для уникнення складних політичних рішень та збереження комерційних інтересів (9 респондентів).

«Гасло спорт поза політикою» – це ширма, яку МОК та федерації використовують, щоб уникнути складних, але необхідних рішень. Це цинічно. Коли президенти МОК чи ФІФА зустрічаються з главами держав, обговорюючи мільярдні інвестиції, – це політика найвищого рівня». (Експерт, спортивний функціонер)

Лише один експерт (колишній спортсмен) зазначив, що цей ідеал «має залишатися метою», до якої варто прагнути, щоб захистити самих атлетів.

Більшість експертів (12 із 16) відзначили, що за останні 20 років політичний вплив не зник, а трансформувався: від прямого ідеологічного протистояння часів «холодної війни» до більш витончених форм «м'якої сили» та корпоративного лобізму.

Тема 2: «М'яка сила» та феномен «Sportswashing».

Усі 16 експертів погодилися, що мега-спортивні події (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу) є потужними інструментами «м'якої сили» та геополітики.

Термін «Sportswashing» (відбілювання репутації) використовували 11 експертів. Існує консенсус, що авторитарні режими активно використовують

спорт для «відбілювання» свого міжнародного іміджу, відволікання уваги від порушень прав людини та легітимізації влади.

Думки щодо ефективності «sportswashing» розділилися – більшість (10 експертів) вважають його ефективним у короткостроковій перспективі (створення позитивного медіа-фону, залучення туристів та інвестицій), але провальним у довгостроковій (після завершення події фокус на проблемах країни часто посилюється).

Прикладами найчастіше називали Катар 2022 р., Сочі 2014 р. та Пекін-2008, 2022 рр.

«Ми [атлети] – це дипломати у спортивній формі. Ми чудово розуміємо, що наша перемога – це не лише наша. Це прапор, це гімн, це політичний капітал для чиновників, які нас потім зустрічають в аеропорту. Ми є частиною іміджу держави, хочемо ми того чи ні». (Експерт, активний спортсмен, учасник ОІ)

Тема 3: Санкції, бойкоти та державне втручання. Це питання виявило найбільші розбіжності, особливо між функціонерами та спортсменами / експертами.

Щодо бойкотів (на кшталт 1980, 1984 рр.) переважна більшість (13 із 16) вважає їх неефективним інструментом, який «б'є» виключно по спортсменах, руйнуючи їхні кар'єри, але не досягає політичних цілей.

Щодо санкцій (відсторонення атлетів за громадянством) думки респондентів розділилися:

позиція «Захист атлетів» (переважно функціонери та 1 тренер, n=5): «Спортсмени не повинні нести відповідальність за дії своїх урядів». Вони наголошували на Олімпійській хартії та принципі недискримінації.

позиція «Моральна відповідальність» (переважно спортсмени, експерти та журналісти, n=11): у випадках кричущої агресії чи геноциду, допуск атлетів (навіть «нейтральних») від країни-агресора є формою легітимізації цієї агресії.

«Санкції – це єдиний механізм. Дозволити командам країни-агресора змагатися, навіть під нейтральним прапором, – це плювок в обличчя тим, кого ця країна вбиває. Це легітимізує саму агресію. Тут нейтралітету не існує». (Експерт, академічний науковець)

Експерти з країн із централізованою моделлю управління спортом (n=7) одноголосно заявили, що державне фінансування є головним важелем політичного контролю. «Хто платить, той і замовляє музику» – ця теза повторювалася неодноразово, описуючи тиск на федерації, тренерів та формування збірних.

Тема 4: Політичний активізм спортсменів (Rule 50).

Більшість респондентів (12 із 16) підтримують право атлетів на вираження власної громадянської та політичної позиції.

Критика Правила 50 (яке забороняє політичну демонстрацію на ОІ): експерти називали його «застарілим» та «лицемірним».

Респонденти (n=9) вказували на подвійні стандарти МОК: «МОК забороняє атлету стати на коліно на підтримку прав людини, але сам МОК активно займається політикою, коли його президент зустрічається з диктаторами та укладає політико-економічні угоди».

«Неможливо вимагати від атлета бути нейтральним роботом, коли його країну знищують, або коли у світі відбувається кричуща соціальна несправедливість. Атлети – такі ж громадяни і часто є лідерами думок. Забороняти їм говорити – це пережиток минулого» (Експерт, спортивний журналіст).

Водночас 3 функціонери висловили занепокоєння, що дозвіл на політичний активізм «перетворить арену на хаос політичних мітингів», що зашкодить духу змагань.

Тема 5: Рекомендації щодо мінімізації негативного впливу.

На основі відповідей експертів було сформовано пул рекомендацій:

✓ прозорість (консенсус – 16/16) запровадити максимальну фінансову прозорість у діяльності міжнародних та національних федерацій, особливо у процесах вибору країн-господарів мега-подій.

✓ критерії прав людини (14/16) – включити до процесу відбору господарів ОІ та ЧС обов'язкові та юридично зобов'язуючі критерії дотримання прав людини, а не декларативні обіцянки.

✓ посилення ролі атлетів (12/16) – реформувати комісії атлетів, надавши їм реальне право вето або вирішального голосу в ключових рішеннях (включно з політичними та етичними), а не залишати їх дорадчим органом.

✓ реформа Rule 50 (11/16) – переглянути Правило 50 Олімпійської хартії, чітко розмежувавши «мову ненависті» (яка має бути заборонена) та «вираження громадянської позиції» (яке має бути дозволене у визначених форматах).

Проведений аналіз якісних даних, отриманих від 16 експертів (спортсменів, тренерів, функціонерів та науковців), дозволяє зробити низку фундаментальних висновків щодо взаємовпливу політики та сучасного спорту. Результати свідчать про глибоку кризу довіри до керівних принципів міжнародного спортивного руху та консенсус щодо невідповідності декларованих ідеалів реальній практиці.

Ключовим висновком є майже одностайний консенсус (15 із 16 експертів) щодо нежиттєздатності гасла «Спорт поза політикою». Це гасло більше не сприймається як ідеалістична мета; натомість експерти розглядають його як цинічний «маніпулятивний інструмент» та «зручну ширму». На думку опитаних, міжнародні спортивні організації, зокрема МОК, активно використовують цю риторику для уникнення складних етичних рішень, захисту комерційних інтересів та збереження партнерських відносин з авторитарними режимами.

Експерти констатують, що політика ніколи не залишала спорт, але її форми трансформувалися: від прямого ідеологічного протистояння (епоха

«холодної війни») до більш витончених, гібридних форм лобізму, корпоративного впливу та геополітики.

Аналіз підтверджує, що спорт високих досягнень та, особливо, мега-спортивні події (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу) є одним із ключових інструментів «м'якої сили» у сучасному світі.

Експерти визнають феномен відбілювання репутації як свідому та ефективну (принаймні у короткостроковій перспективі) стратегію авторитарних держав. Проведення престижних змагань (наводяться приклади) дозволяє цим режимам легітимізувати себе на міжнародній арені, відволікти увагу від порушень прав людини та створити позитивний медійний фон. Самі спортсмени, за їхніми ж словами, часто відчують себе «дипломатами у спортивній формі», усвідомлюючи, що їхні перемоги використовуються як політичний капітал.

Питання санкцій та політичного активізму виявило найглибший ціннісний розкол у спортивній спільноті. Хоча старі методи (бойкоти) визнаються неефективними, питання відсторонення атлетів за громадянством (у відповідь на агресію) ділить експертів. Функціонери схильні до позиції «захисту атлетів від дискримінації», тоді як самі спортсмени та науковці наголошують на «моральній відповідальності» та неприпустимості легітимізації агресії через допуск «нейтральних» атлетів.

Існує чітке лицемірство (на думку 12 із 16 експертів) у політиці керівних органів. МОК та федерації, які самі активно займаються політикою на найвищому рівні (зустрічі з главами держав, обговорення інвестицій), водночас забороняють атлетам висловлювати громадянську позицію (Правило 50). Більшість експертів вважають це правило застарілим і таким, що потребує негайного реформування.

Зрештою, експерти сходяться на тому, що поточна модель управління міжнародним спортом потребує не косметичних змін, а фундаментальних системних реформ. Рекомендації експертів чітко вказують на три ключові напрямки:

✓ прозорість: впровадження радикальної фінансової прозорості у процесах вибору країн-господарів для боротьби з корупцією.

✓ підзвітність: запровадження обов'язкових критеріїв дотримання прав людини як умови для проведення змагань, а не декларативних обіцянок.

✓ демократизація: посилення реальної, а не формальної, ролі комісій атлетів, надавши їм право вирішального голосу в ключових етичних та політичних питаннях, що безпосередньо впливають на їхні кар'єри та цінності спорту.

Результати експертного опитування (n=16) не лише повністю підтвердили ці висновки, але й надали їм глибинної інтерпретації.

Таким чином, загальний висновок аналізу полягає в тому, що олімпійський рух перебуває в точці біфуркації. Його інституції, зокрема МОК, значною мірою втратили моральний авторитет та довіру, обравши шлях політичних компромісів. Як показує аналіз майбутніх перспектив, єдиним шляхом для виживання руху є не косметичні зміни (як «Agenda 2020+5»), а фундаментальні системні реформи, що базуються на реальній прозорості, обов'язкових критеріях дотримання прав людини та справжній, а не декларативній, демократизації управління з посиленням ролі атлетів.

3.3 Перспективи розвитку олімпійського руху в умовах сучасних геополітичних викликів

Сучасний олімпійський рух перебуває в точці біфуркації. Ідеалістична модель П'єра де Кубертена, яка передбачала автономність спорту від політики, остаточно вичерпала себе в умовах нової епохи геополітичної турбулентності, посилення авторитарних режимів та глобальних ціннісних конфліктів. Перспективи розвитку руху напряду залежать від його здатності адаптуватися до цих викликів, реформувати власні інституції та знайти

новий, стійкий баланс між універсалізмом, комерційними інтересами та етичною відповідальністю.

На основі аналізу сучасних тенденцій можна виокремити кілька ключових напрямків, які визначатимуть майбутнє олімпізму. Це, пер за все, переосмислення «політичного нейтралітету». Найгостріший виклик для МОК – це криза його традиційної політики «політичного нейтралітету». Повномасштабне вторгнення Росії в Україну (члена олімпійської родини) поставило інституцію перед жорстким вибором: або визнати, що певні дії є несумісними з олімпійськими цінностями, або втратити моральний авторитет.

Перспектива полягає у тому, що МОК буде змушений перейти від пасивного нейтралітету до активного захисту фундаментальних принципів Хартії, від «нейтральності» до «ціннісно-орієнтованої» політики. Це може означати розробку чітких механізмів призупинення членства НОКів не лише за державне втручання, але й за співучасть у злочинах агресії чи порушеннях міжнародного права.

Створений механізм «індивідуальних нейтральних атлетів» є крихким компромісом. Перспектива його розвитку – або його повна дискредитація (через неможливість ефективно контролювати зв'язки атлетів з державою), або його перетворення на постійний інструмент, що застосовуватиметься до атлетів з будь-якої країни-порушниці.

Ще одним напрямом повинна стати боротьба з «гігантизмом» та відбілюванням репутації через спорт («Sportswashing») через реформи «Agenda 2020+5». Економічний «гігантизм» Олімпіад та їхня астрономічна вартість призвели до кризи в процесі відбору господарів. Демократичні країни (Норвегія, Швейцарія, Німеччина) дедалі частіше відмовляються від проведення Ігор через негативну громадську думку. Це відкрило двері для авторитарних режимів, які використовують ігри як інструмент відбілювання репутації, що яскраво продемонстрували кейси Сочі 2014 р. та Пекіна 2022 р..

Так, ключовим інструментарієм визнана повна відмова від вимоги будівництва нових об'єктів «з нуля» («Agenda 2020+5»), максимальне використання існуючої та тимчасової інфраструктури (Париж 2024 р.), проведення змагань у кількох містах або регіонах (як Мілан-Кортіна 2026 р.) [20].

Новою моделлю відбору стала пропозиція допуску спільних заявок від кількох країн. Відмова від конкурентної «гонки» заявок на користь «діалогу» з потенційними господарями призвела до безпрецедентного подвійного визначення господарів Париж 2024 р. та Лос-Анджелес 2028 р. та завчасного обрання Брісбена-2032 р.

Хоча МОК неохоче це робить, перспектива полягає у неминучому включенні обов'язкових та юридично зобов'язуючих критеріїв дотримання прав людини до контрактів з містами-господарями, щоб протидіяти «sportswashing».

Наступним актуальним напрямом визнана лібералізація та посилення ролі атлетів.

Геополітичні виклики збіглися з посиленням суб'єктності самих спортсменів. Нове покоління атлетів (рухи BLM, підтримка України, екологічний активізм) відмовляється бути «мовчазними виконавцями» та вимагає права на голос.

Хоча повна заборона на політичні протести («Правило 50» Олімпійської хартії) формально залишається, вона вже була ослаблена перед Токіо 2020 р. (дозволивши певні жести до початку змагань). Перспектива полягає у подальшій лібералізації цього правила, оскільки його тотальне дотримання стає неможливим в епоху соціальних мереж.

Посилення ролі Комісій атлетів у процесах ухвалення рішень, особливо в етичних питаннях (як-от критерії допуску), щоб підвищити легітимність рішень МОК.

Найактуальнішим стає перспектива включення нових дисциплін та цифрових форматів. Щоб залишатися релевантним для молодшої аудиторії, яка

дедалі більше віддаляється від традиційного телебачення та спорту, рух змушений радикально оновлювати програму.

Наступні перспективи розвитку окреслені наступним чином. Ними можуть стати урбанізація та молодіжні види. Включення скейтбордингу, серфінгу та спортивного скелелазіння (Токіо 2020 р.) і брейкінгу (Париж 2024 р.) – це не одноразова акція, а довгострокова стратегія.

Кіберспорт (E-sports) – найбільша невизначена перспектива. МОК вже проводить Olympic Esports Week, намагаючись інтегрувати віртуальний спорт. Головний виклик – узгодити комерційну, часто жорстоку природу популярних відеоігор з олімпійськими цінностями. Перспектива полягає у створенні гібридних «фізично-віртуальних» дисциплін, наприклад, віртуальний велоспорт, веслування).

Олімпійський рух, швидше за все, виживе, але лише за умови глибокої трансформації. Його перспективи – це децентралізація (гнучкіші ігри в різних місцях), економізація (радикальне здешевлення) та політична реалістичність (відмова від ілюзії повного нейтралітету на користь захисту базових цінностей Хартії). Нездатність адаптуватися до цих геополітичних викликів призведе до подальшої ерозії авторитету та можливого регіонального розколу руху.

ВИСНОВКИ

Проведене магістерське дослідження, присвячене аналізу політичного впливу на розвиток олімпійського руху, дозволяє констатувати, що зв'язок між спортом та політикою є не просто ситуативним чи епізодичним, а фундаментальним, системним та нерозривним, що пройшов чітку еволюцію від генезису руху до сучасності. Результати дослідження підтверджують, що ідеалістична модель П'єра де Кубертена, яка передбачала автономність спорту, остаточно поступилася місцем прагматичному інструменталізму, а сам олімпійський рух перебуває в точці біфуркації, зіткнувшись із найглибшими геополітичними та етичними викликами за останні десятиліття.

Виконання поставлених завдань дослідження дозволило сформулювати такі висновки:

Аналіз генезису та теоретичних основ довів, що олімпійський рух був політизованим з моменту свого створення. Сам П'єр де Кубертен переслідував прагматичну політико-педагогічну мету – реформування французької освітньої системи для виховання стійкої нації. Історична еволюція руху (Ігри в Берліні 1936 р., трагедія в Мюнхені 1972 р., бойкоти 1980/1984 рр.) підтверджує, що Ігри завжди були ареною для демонстрації національної величі, ідеологічного протистояння та політичного протесту. Теоретичний огляд підтвердив домінування інструменталістської моделі, де спорт розглядається державами як інструмент «м'якої сили» (Soft Power) та «відбілювання репутації» («sportswashing»).

Систематичний контент-аналіз ключових документів та кейсів за період з 2014 року продемонстрував чітку ескалацію політизації. Виявлено три етапи цієї кризи:

Інституціоналізація «державного допінгу» (2014–2018 рр.):

доповідь Р. Макларена та висновки комісії Шміда довели існування «інституційної змови» в Росії. Реакція МОК (рішення від 5.12.2017) та CAS

(Рішення 2020 р.) стала політико-дипломатичним компромісом, створивши прецедент «нейтрального статусу» (OAR/ROC) та продемонструвавши юридичну й політичну слабкість спортивних інституцій перед державою-порушницею.

«Sportswashing» та дипломатичний спротив (2018–2022 рр.):

кейси ЧС-2018 (отруєння Скрипалів) та ОІ-2022 (права людини в Китаї) продемонстрували тактику «аполітичної бульбашки» з боку ФІФА та МОК, а також винайдення державами нового інструменту протесту – дипломатичного бойкоту, що є компромісом між політичною заявою та інтересами атлетів.

Колапс «нейтралітету» (з 2022 р.):

повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало точкою біфуркації. Революційна Заява МОК (28.02.2022) про повне відсторонення (аргументоване порушенням Перемир'я та безпекою) згодом була замінена на Рекомендації 2023 р. про «нейтральний статус», що стало відкатом риторики та зміщенням фокусу з колективної відповідальності на «індивідуальні права атлетів».

Результати якісного експертного опитування (n=16) повністю підтвердили висновки контент-аналізу. Ключовим результатом є майже одностайний консенсус (15 із 16 експертів), що гасло «Спорт поза політикою» є міфом та свідомим «маніпулятивним інструментом» («ширмою»), який МОК та федерації використовують для уникнення складних етичних рішень та захисту комерційних інтересів.

Експерти визнають «sportswashing» ефективною (принаймні в короткостроковій перспективі) стратегією авторитарних режимів.

Дослідження виявило глибокий етичний розкол у спільноті щодо санкцій: функціонери схильні до «захисту атлетів від дискримінації», тоді як спортсмени та експерти наполягають на «моральній відповідальності» та неприпустимості легітимізації агресії через допуск «нейтральних» атлетів.

Більшість експертів (12 із 16) вважають «Правило 50» (заборону на протести) «лицемірним» та застарілим, вказуючи, що МОК сам активно займається політикою на найвищому рівні.

На основі опитування сформульовано запит на системні реформи, що включає: впровадження радикальної фінансової прозорості (особливо у виборі господарів), запровадження обов'язкових критеріїв дотримання прав людини (а не декларативних) та реальну демократизацію (посилення ролі комісій атлетів з правом вирішального голосу).

Перспективи розвитку олімпійського руху напряду залежать від здатності МОК адаптуватися до геополітичних викликів. Рух змушений буде переосмислити «політичний нейтралітет», перейшовши до «ціннісно-орієнтованої» політики. Реформи «Agenda 2020+5» (гнучкість, стійкість, здешевлення) є необхідною відповіддю на кризу «гігантизму». Водночас рух буде змушений посилювати роль атлетів та інтегрувати нові (урбаністичні та цифрові) формати для збереження молодого аудиторії.

Таким чином, магістерське дослідження досягло своєї мети, довівши, що політичний вплив є іманентною характеристикою олімпійського руху. Встановлено, що сучасний рух, не зумівши захистити свої ідеали від політичної інструменталізації з боку авторитарних режимів, опинився в глибокій ціннісній кризі. Його майбутнє залежить виключно від готовності до глибоких, а не косметичних, інституційних реформ, спрямованих на прозорість, підзвітність та захист цінностей Хартії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корольова М. (2019). Нормативно-правова складова державної політики щодо формування здорового способу життя в Україні. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, (12(120), 72-76. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12\(120\)19.14](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12(120)19.14)
2. Amnesty International (2022). Qatar: «Reality Check 2022». <https://www.amnesty.org/en/documents/mde22/4966/2021/en/>
3. Anderson, J. Asser International Sports Law Centre. Int Sports Law J 13, 1–2 (2013). <https://doi.org/10.1007/s40318-013-0018-0>
4. Arbitral award delivered by the court of arbitration for sport. https://www.tas-cas.org/generated/assets/lists/feb900ba-1137-4b78-a9ff-d68af7869087/CAS_Award_8824.pdf
5. Azerbaijan. The repression games: The voices you won't hear at the first European Games. Amnesty International (2015). <https://www.amnesty.org/en/documents/eur55/1732/2015/en/>
6. Nandini J., Sejal Y. Sportswashing and Soft Power Strategies. International Journal for Multidisciplinary. Research, Review and Studies. 20224. Vol.1. Is.1. 26 p. <https://ijmrrs.com/wp-content/uploads/2024/12/sportswashing17-Nandini-Jaithalia.pdf>
7. Bairner, A., Kelly, J. and Lee, J. (2017) Routledge Handbook of Sport and Politics. https://www.academia.edu/23174970/Bairner_A_Kelly_J_and_Lee_J_2017_Routledge_Handbook_of_Sport_and_Politics
8. Barney Ronay (2018). *How absurd to boycott World Cup when Russia is so bound up in our economy*. The Guardian, 16 Mar 2018. <https://www.theguardian.com/football/blog/2018/mar/16/boycott-world-cup-russia-royal-family>

9. Beale, C. (2011). Born out of Wenlock: William Penny Brookes and the British Origins of the Modern Olympics. Derby: DB Publishing.
<https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/63783/born-out-of-wenlock-william-penny-brookes-and-the-british-origins-of-the-modern-olympics-catherine-b?lg=en-GB>
10. Buckley Aa. Sportswashing, human rights and the role of sponsors during the Olympic Games. [Australian Human Rights Institute](https://www.humanrights.unsw.edu.au/students/blogs/sportswashing-human-rights-sponsors-olympic-games).
<https://www.humanrights.unsw.edu.au/students/blogs/sportswashing-human-rights-sponsors-olympic-games>
11. Chadwick, S., Chadwick, S., Chanavat, N., Desbordes, M.(Eds.) (2017). Handbook in sport marketing. Editions Routledge, UK, 408 pages, December, 2nd edition/
https://www.researchgate.net/publication/339237351_Chadwick_S_Chanavat_N_Desbordes_MEds_2017_Handbook_in_sport_marketing_Editions_Routledge_UK_408_pages_December_2nd_edition
12. Grix, J., James, M. The politicisation of sport and the principle of political neutrality: a contradiction in terms?. *Int Sports Law J* 24, 68–77 (2024).
<https://doi.org/10.1007/s40318-024-00273-w>
13. Reiche, D. Issues around the FIFA World Cup 2018 in Russia: A showcase of how sports and politics mix: Wie die FIFA Fußball-Weltmeisterschaft 2018 in Russland exemplarisch belegt, dass Sport und Politik nicht voneinander zu trennen sind. *Sport und Gesellschaft*, vol. 15, no. 2-3, 2018, pp. 283-296. <https://doi.org/10.1515/sug-2018-0013>
14. Chadwick S., Parnell D., Widdop P., Anagnostopoulos Ch. Routledge Handbook of Football Business and Management. 644 p. Published December 18, 2020 by Routledge. <https://www.routledge.com/Routledge-Handbook-of-Football-Business-and-Management/Chadwick-Parnell-Widdop-Anagnostopoulos/p/book/9780367732462>
15. Chappelet, J. L. (2018). *The IOC and the Olympic System: The Governance of Sport*. Routledge. 228 p. <https://www.routledge.com/The->

[International-Olympic-Committee-and-the-Olympic-System-The-Governance-of-World-Sport/Chappelet/p/book/9780415431682](#)

16. Conn D. Fifa's Gianni Infantino hits rocky ground on 2018 World Cup eve. 2018. <https://www.theguardian.com/football/blog/2018/jun/11/fifa-gianni-infantino-world-cup-2018-rocky-ground-2026-vote>

17. Duval, A., Ram, H., Viret, M. et al. The World Anti-Doping Code 2015: ASSER International Sports Law Blog symposium. Int Sports Law J 16, 99–117 (2016). <https://doi.org/10.1007/s40318-016-0097-9>

18. Encyclopedia of the modern olympic movement, edited by John E. Findling and Kimberly D. Pelle; published by Greenwood Press, 88 Post Road West, Westport, CT 06881, USA; 602 p. file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/p17103coll10_14667.pdf

19. The First Modern Olympic Games at Athens, 1896 in the European Context in European Studies. vol.5, 2006, Zentrum für Deutschland- und Europastudien, University of Tokyo, P. 59-76. https://www.academia.edu/36242511/The_First_Modern_Olympic_Games_at_Athens_1896_in_the_European_Context_in_European_Studies_vol_5_2006_Zentrum_f%C3%BCr_Deutschland_und_Europastudien_University_of_Tokyo_59_76?rhid=37422352761&swp=rr-rw-wc-24298496&nav_from=468114be-efff-44ee-8800-4df64f118c42

20. Guttmann, A. (1992). The Olympics: A History of the Modern Games. Urbana: University of Illinois Press. <https://www.scribd.com/document/375059561/Illinois-History-of-Sports-Allen-Guttmann-the-Olympics-a-History-of-the-Modern-Games-1992-University-of-Illinois-Press-1>

21. IOC Executive Board Decision 05.12.2017. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/Who-We-Are/Commissions/Disciplinary-Commission/IOC-DC-Schmid/Decision-of-the-IOC-Executive-Board-05-12-2017.pdf>

22. Infantino plays down violence fears at 2018 World Cup in Russia.
<https://www.reuters.com/article/us-fifa-infantino-russia-idUSKBN15V1H8/>
23. International Olympic Committee (IOC). (2014). *Olympic Agenda 2020: 20+20 Recommendations*. Lausanne: IOC.
https://www.anocolympic.org/olympic-movement/ioc-session-approves-olympic-agenda-20205-as-the-strategic-roadmap-to-2025/?gad_source=1&gad_campaignid=22712473592&gbraid=0AAAAA998-28ziOYJD7EiTbhbSJueCuInN&gclid=Cj0KCQiAiebIBhDmARIsAE8PGNK9qO0bgOv_tQ3A-9JTKxJovV0izbHo7kP1eNOtH2PZGw4B8qzf09AaAqpAEALw_wcB
24. International Testing Agency (ITA) REVEAL Reporting Tool Enhanced By RealResponse For Paris24. <https://sportstechie.net/international-testing-agency-ita-reveal-reporting-tool-enhanced-by-realresponse-for-paris24/>
25. Greminger Th., Rickli J.-M. Neutrality After the Russian Invasion of Ukraine The Example of Switzerland and Some Lessons for Ukraine. PRISM. 2023. 10, № 3. p. 27-43. file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/prism_10-3_26-43_Greminger-Rickli.pdf
26. Lottaz, P. (2023). Epilogue: The Russo-Ukrainian war, propaganda and the end of neutrality? In E. Corse & M. Cabrera (Ed.). *Propaganda and Neutrality: Global Case Studies in the 20th Century* (pp. 263–276). London: Bloomsbury Academic. Retrieved November 16, 2025, from <http://dx.doi.org/10.5040/9781350325562.0030>
27. Llewellyn, M., Gleaves, J., & Wilson, W. (Eds.). (2015). *The 1984 Los Angeles Olympic Games: Assessing the 30-Year Legacy* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315714929>
28. MacAloon, J. J. (1981). *This Great Symbol: Pierre de Coubertin and the Origins of the Modern Olympic Games*. Chicago: University of Chicago Press. https://www.researchgate.net/publication/31847803_This_Great_Symbol_Pierre_d_e_Coubertin_and_the_Origins_of_the_Modern_Olympic_Games_JJ_MacAloon_p_rol_de_JA_Mangan_Boria_Majumdar

29. MacRury, I. (2012). Olympic Turnaround: How the Olympic Games Stepped Back from the Brink of Extinction to Become the World's Best Known Brand - and a Multibillion Dollar Global Franchise. *International Journal of Advertising*, 31(4), 923–924. <https://doi.org/10.2501/IJA-31-4-923-924>
30. McLaren R. The Independent Person Report/ 16. 07. 2016. 103 p. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/Who-We-Are/Commissions/Disciplinary-Commission/IOC-DC-Schmid/Appendix-V-WADA-IP-Report-16-07-2016.pdf>
31. IOC says it 'respects' US boycott of Beijing Winter Olympics. Reuter. <https://www.theguardian.com/sport/2021/dec/07/ioc-says-it-respects-us-boycott-of-beijing-winter-olympics>
32. Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki, November 18, 2021. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/press-briefings/2021/11/18/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-november-18-2021/>
33. Reeve, S. (2000). One Day in September: The Full Story of the 1972 Munich Olympics Massacre and the Israeli Revenge Operation «Wrath of God». New York: Arcade Publishing. <https://www.simonreeve.co.uk/one-day-in-september>
34. Schubert, M. Neutrality of the Olympic Movement against recent developments in sport and geopolitics – need of reconceptualisation. *Int Sports Law J* 24, 143–161 (2024). <https://doi.org/10.1007/s40318-024-00281-w>
35. Seppelt Hajo. Geheimsache Doping: Wie Russland seine Sieger macht. <https://www.youtube.com/watch?v=PyVETD2mWRw>
36. Statement on Russia's and Belarus' participation in international sport. <https://www.gov.uk/government/speeches/lucy-frazers-statement-on-neutral-athletes-from-russia-and-belarus-in-international-spor>
37. IOC president vows to support Peng Shuai over sexual harassment allegations. <https://www.theguardian.com/sport/2022/feb/03/ioc-president-vows-to-support-peng-shuai-over-sexual-harassment-allegations>

38. UACRISIS.ORG (2018). *The 2018 World Cup: is football beyond politics?* <https://uacrisis.org/en/67509-world-cup-2018-politics>
39. Watson Nick J., Weir S., Friend S. The Development of Muscular Christianity in Victorian Britain and Beyond. *Journal of Religion & Society*. Volume 7 (2005). https://ray.yorks.ac.uk/id/eprint/840/1/2005-2.pdf_sequence%3D1
40. Weinreich Jens. IOC Presidential Index (I): clear lead, surprising bottom of the league. <https://www.sportandpolitics.de/ioc-presidential-index-i-clear-lead-surprising-bottom-of-the-league/>
41. Weinreich Jens. Thomas Bach: IOC-Gott mit deutschem Diplomatenpass droht der demokratisch gewählten deutschen Regierung. <https://www.sportandpolitics.de/thomas-bach-ioc-gott-mit-deutschem-diplomatenpass-droht-der-demokratisch-gewahlten-deutschen-regierung/>
42. Young D. C. (1996). *The Modern Olympics: A Struggle for Revival*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. P.62-63
file:///C:/Users/%D0%90/Downloads/p17103coll10_12257.pdf
43. Shinnick, P. (1979). Book Reviews : Sport — A Prison of Measured Time: Essays by Jean-Marie Brohm, by Jean-Marie Brohm, Translated from French by Ian Fraser. London: Ian Links, 1978, (No price given). *Journal of Sport and Social Issues*, 3(1), 49-50. <https://doi.org/10.1177/019372357900300110>
44. Paris 2024 – Principles of AIN Participation (as established by the IOC Executive Board. https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Award_10722_FINAL_for_publication.pdf
45. IOC Executive Board decision on the participation of individual neutral athletes (AINs) with a Russian or Belarusian passport at the Olympic Games Paris 2024. https://www.olympics.com.au/news/aoc-endorses-ioc-statement-on-russia-and-belarus/?gad_source=1&gad_campaignid=22903758125&gbraid=0AAAABA-QxIPpltz7Ub_zUXgFLTgKYLI7c&gclid=Cj0KCQiAiebIBhDmARIsAE8PGNIC

[Bb2LmFmr-](#)

[tBZuvi0CKas2KBO5p1p6pVcaYXlLrjpKV4QDQ5f4PkaAsFAEALw_wcB](#)

46. Kelly, John and Lee, Jung Woo. 16 Sport, media and the promotion of militarism: theoretical inter-continental reflections of the United Kingdom and South Korea". Communication and Sport, edited by Michael Butterworth, Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2021, pp. 293-312. <https://doi.org/10.1515/9783110660883-016>

47. Krawatzek, Félix. Young Belarusians Are Turning Away from Russia and Looking towards Europe. The Conversation, September 3, 2020. <https://theconversation.com/young-belarusians-are-turning-away-from-russiaand-looking-towards-europe-145562>.

48. Lee, J. W., & Bairner, A. (2009). The Difficult Dialogue: Communism, Nationalism, and Political Propaganda in North Korean Sport. Journal of Sport and Social Issues, 33(4), 390-410. <https://doi.org/10.1177/0193723509350609>

49. Padden, Matthew. Competitive Sports: The Dark Side of a Tool for Peace. School of Sports and Service Management University of Brighton 29 th of September 2014. https://www.academia.edu/11734075/Competitive_Sports_The_Dark_Side_of_a_Tool_for_Peace

50. Research briefing. A legacy in jeopardy continuing abuses of migrant workers in Qatar one year after the World Cup. Amnesty International. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2023/11/MDE2273842023ENGLISH.pdf>

51. Results of a monitoring study of public opinion in Belarus. Foreign policy, economic assessments, historical past, and national unity. №5. https://isans.org/wp-content/uploads/2025/10/monitor_isansw5eng.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток А.1

Додаток Б.1**Анкета для поглибленого експертного опитування за темою «Аналіз механізмів та наслідків впливу політики на сучасний міжнародний спорт»**

Шановний респонденте!

В рамках наукового дослідження ми проводимо опитування мета якого – зібрати глибокі, експертні думки від ключових учасників спортивного процесу (спортсменів, тренерів, функціонерів, експертів) для всебічного розуміння складних та часто прихованих взаємозв'язків між політикою та спортом. Нас цікавить Ваш особистий досвід, спостереження та аналітичні оцінки.

Ваша участь є добровільною. Опитування є повністю анонімним та конфіденційним. Жодні персональні дані, що могли б Вас ідентифікувати, не будуть опубліковані. Усі відповіді будуть використані виключно в узагальненому та аналітичному вигляді у науковій роботі.

Орієнтовний час заповнення: 30-45 хвилин (оскільки питання відкриті, час залежить від глибини Ваших відповідей).

Щиро дякуємо за приділений час та Вашу безцінну експертизу!

Розділ 1. Ваш професійний досвід (Ця інформація є анонімною і потрібна виключно для коректної інтерпретації Ваших відповідей)

1.1. Будь ласка, опишіть Вашу основну роль (або ролі) у сфері спорту: (Напр.: «Тренер національної збірної з...», «Спортивний функціонер у міжнародній, всеукраїнській федерації», «Активний атлет, учасник ОІ», «Науковець, що досліджує спортивну політику», «Спортивний журналіст» тощо) _____

1.2. Яким є Ваш загальний досвід у цій сфері (у роках)? _____

1.3. На якому рівні переважно зосереджений Ваш досвід?

* Місцевий / Регіональний

* Національний (робота з національними збірними, національними чемпіонатами)

* Міжнародний (робота з міжнародними федераціями, участь в ОІ/ЧС)

* Академічний / Експертний

1.4. До якої категорії належить Ваш вид спорту?

* Олімпійський

* Неолімпійський

* Паралімпійський / Дефлімпійський

* Індивідуальний * Командний

Розділ 2. Загальне сприйняття взаємозв'язку політики та спорту

2.1. Як би Ви особисто охарактеризували поточний зв'язок між міжнародним спортом та політикою? Це нерозривна єдність, вимушене партнерство, чи конфлікт інтересів?

2.2. Як, на Ваше спостереження, цей зв'язок еволюціонував за час Вашої кар'єри? Які нові форми політичного впливу Ви помітили останнім часом (напр., у порівнянні з епохою «Холодної війни»)?

2.3. Гасло «Спорт поза політикою» часто використовується спортивними функціонерами. Як Ви особисто інтерпретуєте це гасло? Це реалістична мета, необхідний ідеал, чи зручна ширма для уникнення складних рішень? Будь ласка, обґрунтуйте.

2.4. Наведіть, будь ласка, приклади, де Ви вбачаєте позитивний вплив політики на спорт (наприклад, державні інвестиції в масовий спорт, використання спорту для соціальної інтеграції, дипломатичне «розморожування» відносин).

2.5. Наведіть приклади, де Ви вбачаєте негативний вплив (наприклад, корупція при виборі господарів змагань, надмірна ідеологізація перемог, прямий тиск на атлетів чи федерації).

Розділ 3. Спорт як інструмент «м'якої сили» та «іміджу держави»

3.1. Наскільки ефективним, на Вашу думку, є проведення мега-спортивних подій (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу ФІФА) для покращення міжнародного іміджу країни-господаря?

3.2. Як би Ви оцінили концепцію «спортсвошингу» (sportswashing) – використання спорту для «відбілювання» репутації країн з авторитарними режимами та порушеннями прав людини? Наскільки це, на Вашу думку, є свідомою стратегією цих країн і наскільки вона ефективна?

3.3. Наведіть, будь ласка, 1-2 конкретних приклади (Пекін 2008/2022, Сочі 2014 р., Катар 2022 р.), де, на Вашу думку, політичні цілі проведення заходу домінували над спортивними.

3.4. Окрім проведення заходів, як успіхи окремих зіркових атлетів або національних команд використовуються політиками у внутрішній (для консолідації нації, відволікання уваги) та зовнішній (як доказ «переваги» нації) політиці?

3.5. Чи відчували Ви коли-небудь, що на Вас (або Вашу команду) покладається «політична місія» – представляти не лише спорт, але й певний імідж, ідеологію чи політичну позицію Вашої держави? Опишіть ці відчуття або ситуації.

Розділ 4. Пряме політичне втручання та управління

4.1. Як Ви оцінюєте ефективність таких політичних інструментів, як бойкоти змагань або повне відсторонення спортсменів/команд за ознакою громадянства (наприклад, у відповідь на військову агресію чи апартеїд)?

4.2. Яким є реальний вплив таких санкцій на самих атлетів, на спортивні федерації та на політичні режими, проти яких вони спрямовані? Чи досягають вони своєї мети?

4.3. Як, на Вашу думку, модель державного фінансування спорту (наприклад, централізована пострадянська модель з тотальним державним фінансуванням проти приватно-спонсорської/університетської моделі США) впливає на політичну незалежність спортивних федерацій та самих атлетів?

4.4. Чи стикалися Ви (особисто або через досвід колег) з ситуаціями, коли політичні фактори (наприклад, відносини між країнами, вказівки «згори», внутрішня політика федерації) впливали на:

- * Відбір на змагання?
- * Формування команди?
- * Рішення суддів?
- * Тренувальний процес?

(Якщо так, опишіть цей досвід максимально деперсоналізовано).

4.5. Чи доводилося Вам спостерігати, як міжнародні спортивні організації (МОК, ФІФА, УЄФА, міжнародні федерації) ухвалювали рішення, що, на Вашу думку, були продиктовані політичним тиском з боку певних держав-спонсорів чи впливових країн, а не спортивними принципами?

Розділ 5. Політика, цінності та етика у спорті

5.1. Де, на Вашу думку, пролягає межа відповідальності міжнародних спортивних організацій? Чи повинні вони надавати право на проведення змагань країнам із систематичними порушеннями прав людини, сподіваючись на «позитивний вплив» спорту, чи це є формою легітимізації режимів?

5.2. Чи вважаєте Ви, що боротьба з допінгом (наприклад, діяльність WADA, механізми санкцій) є політизованою? Якщо так, то яким чином? (Напр., чи існує, на Вашу думку, різний підхід до різних країн залежно від їхньої політичної ваги?)

5.3. Як Ви ставитеся до політичного активізму з боку спортсменів під час змагань (наприклад, ставання на коліно, жести, заяви на прес-конференціях)? Чи є це необхідним проявом громадянської позиції, чи недоречним порушенням духу змагань?

5.4. Де, на Вашу думку, проходить межа між свободою вираження поглядів атлета та порушенням принципу «політичного нейтралітету» (як, наприклад, правило 50 Олімпійської хартії)? Чи потребують ці правила реформування?

Розділ 6. Висновки та рекомендації

6.1. Які конкретні кроки, на Вашу думку, повинні зробити міжнародні спортивні організації (МОК, міжнародні федерації) для мінімізації негативного політичного впливу та захисту атлетів від політичного тиску?

6.2. Якою Ви бачите ідеальну (або хоча б реалістично-конструктивну) роль національних урядів у спорті?

6.3. Чи є щось фундаментально важливе у темі взаємовпливу політики та спорту, про що ми Вас не запитали, але Ви хотіли б цим поділитися?

Щиро дякуємо за Вашу участь та внесок у дослідження!

Додаток В.1

Документальний фільм Гайо Зеппельта «Geheimsache Doping: Wie
Russland seine Sieger macht» (інтро)
[<https://www.youtube.com/watch?v=PyVETD2mWRw>].

Geheimsache Doping - Hajo Seppelt (Berlin)